

Rapport

Evaluering af projekt Lær med Familien

Et projekt om forældreinvolvering i folkeskolen

Mikkel Giver Kjer & Julie Schou Nicolajsen

*Evaluering af projekt Lær med Familien – Et projekt om forældreinvolvering
i folkeskolen*

© VIVE og forfatterne, 2018

e-ISBN: 978-87-7119-553-8

Foto: Jesper Voldgaard. Familieførnisering, Bøgeskovskolen, 2. årgang.

Projekt: 100963

VIVE – Viden til Velfærd

Det Nationale Forsknings- og Analysecenter for Velfærd

Herluf Trolles Gade 11, 1052 København K

www.vive.dk

VIVE blev etableret den 1. juli 2017 efter en fusion mellem KORA og SFI. Centeret er en uafhængig statslig institution, som skal levere viden, der bidrager til at udvikle velfærdssamfundet og den offentlige sektor. VIVE beskæftiger sig med de samme emneområder og typer af opgaver som de to hidtidige organisationer.

VIVEs publikationer kan frit citeres med tydelig kildeangivelse.

Forord

Denne rapport evaluerer udviklingsprojektet Lær med Familien. Projektet har til formål at gøre en varig forskel i måden, skolerne samarbejder med familierne på. En forskel, som skal øge elevernes læringsudbytte, mindske betydningen af social baggrund for elevernes faglige resultater og styrke elevernes trivsel og forældrenes tillid til skolen.

Lær med Familien er udviklet af Skole og Forældre i samarbejde med VIA University College og Københavns Professionshøjskole. Projektet er støttet af Undervisningsministeriet.

VIVE har evalueret afprøvningen af Lær med Familien på en række skoler i Høje-Taastrup og Viborg Kommune i skoleåret 2017/18.

Rapporten bygger på både spørgeskemadata og interview: For at undersøge udviklingen hos eleverne og forældrene over tid består det statistiske datagrundlag af spørgeskemabesvarelser før og efter afprøvningen. Samme spørgeskemaer er sendt ud til elever på en række sammenligningsskoler, hvilket muliggør en sammenligning på tværs af skoler. I evalueringen anvendes derudover oplevelser og refleksioner fra både lærere, pædagoger, forældre og elever fra indsatskolerne.

Rapporten er overvejende deskriptiv i sit udgangspunkt.

En særlig tak til de lærere, pædagoger, forældre og ikke mindst elever, som har stillet op til interview.

Rapporten er udarbejdet af senioranalytiker Mikkel Giver Kjer og studentermedhjælper Julie Schou Nicolajsen med teknisk assistance fra analytiker Kasper Skou Arendt. Seniorforsker Chantal Nielsen har kvalitetssikret notatet.

Rigtig god læselyst!

Vibeke Normann Andersen

Forsknings- og analysechef for VIVE Styring og ledelse
2018

Indhold

Sammenfatning	5
Resultater	5
Forældrenes vurdering og oplevelse af Lær med Familien	6
Det pædagogiske personales vurdering og oplevelse af Lær med familien	6
Perspektiverende analyse om Lær med Familien.....	7
1 Formål, baggrund og indsatssteori	9
1.1 Formål og baggrund.....	9
1.2 Projektets Vidensgrundlag.....	9
1.3 Indsatser i projektet.....	10
1.4 Læsevejledning.....	11
2 Evalueringsdesign og analysestrategi.....	12
2.1 Evalueringsdesign.....	12
2.2 Analysestrategi	13
3 Udvikling hos eleverne.....	14
3.1 Elevernes faglige og trivselsmæssige udvikling	14
3.2 Elevernes oplevelser ved at deltage i Lær med Familien	21
3.3 Delkonklusion.....	24
4 Lær med Familien fra et forældreperspektiv	26
4.1 Forældrenes vurdering af deltagelse i Lær med Familien	26
4.2 Forældrenes oplevelser af at deltage i projektet	28
4.3 Tillid til skolen.....	30
4.4 Delkonklusion.....	31
5 Personalets oplevelser af udviklingen hos eleverne, forældre og sig selv	33
5.1 Vurderinger af elevernes faglige udvikling, engagement og deltagelse	33
5.2 Vurdering af forældrenes engagement og deltagelse	35
5.3 Vurdering af egen rolle.....	37
5.4 Vurdering af projektets aktiviteter	38
5.5 Delkonklusion.....	39
6 Perspektiverende betragtninger om Lær med Familien.....	41
6.1 Implementering af Lær med Familien	41
6.2 Lær med Familien fremover.....	45
7 Dataindsamling og svarpersoner	50
7.1 Case-kommunerne	50
7.2 Datagrundlaget	51
7.3 Konstruktionen af indeks.....	52
Litteratur	54

Sammenfatning

Denne evaluering undersøger udviklingsprojektet Lær med Familien. Lær med Familien er udviklet af Skole og Forældre i samarbejde med VIA University College og Københavns Professionshøjskole. Projektet er støttet af Undervisningsministeriet.

Lær med Familien har til formål at gøre en varig forskel i måden, skoler samarbejder med familierne på. En forskel, som skal øge elevernes læringsudbytte, mindske betydningen af social baggrund for elevernes faglige resultater og styrke elevernes trivsel og forældrenes tillid til skolen.

Lær med Familien består af følgende tre aktiviteter:

- Familieopgaver
- Familiefernisering
- Familiens læringsmiljø.

For at undersøge, om Lær med Familiens aktiviteter og vidensgrundlag gør en forskel for skolerne, opstiller denne evaluering tre overordnede forventninger til projektet. Forventninger, som gensidigt understøtter hinanden, og som udgør evalueringens rettesnor. Forventningerne undersøger:

1. om læringsmiljøet i hjemmet styrkes
2. om forældrenes kendskab til og interesse for skole og læring øges
3. om forældre i højere grad inddrages som ressourcer.

For at besvare, om forventningerne til projektet indfries, består rapporten af tre analysekapitler samt et perspektiverende afsnit.

Datamaterialet består af spørgeskemaundersøgelser til de deltagende indsatskolors elever på henholdsvis 2., 5. og 8. klassetrin samt til forældre på de respektive klassetrin. For at kunne undersøge udviklingen hos eleverne og forældrene over tid består datagrundlaget mere specifikt af spørgeskemasvar før (august 2017) og efter projektets afslutning (maj 2018). Samme spørgeskemaer er sendt ud til elever på en række sammenligningsskoler. Det muliggør en sammenligning af udviklingen på indsatskolorne med udviklingen på samme klassetrin på sammenligningsskolorne.

Datamaterialet består endvidere af oplevelser, refleksioner og holdninger fra 11 lærere, 2 pædagoger, 10 forældre og 12 elever fra indsatskolorne. Interviewmaterialet giver en mere dybdegående og nuanceret viden om de deltagende personers oplevelse af forløbet samt indsatsens implementering som supplement til analysens kvantitative del.

Resultater

Elevernes vurdering og oplevelse af Lær med familien

Analysens første kapitel undersøger elevernes oplevelse og vurdering af at deltage i Lær med Familien. Analysen består af både spørgeskema- og interviewdata.

På baggrund af elevernes selvvaluerede spørgeskemabesvarelser synes Lær med Familien mest succesfuld på de yngste klassetrin. Den kvantitative analyse viser således, at eleverne på 2. klassetrin vurderer deres skoletrivsel til at være ca. 10 procentpoint højere efter endt projektperiode, hvis vi sammenligner med udviklingen på sammenligningsskolorne. En mindre, men dog også sta-

tistisk sikker udvikling, ses på 8. klassetrin, som i sammenligning med eleverne på sammenlignings-skolerne vurderer deres trivsel mindre positivt: ca. 6 procentpoint. Der er kun få statistisk sikre forskelle på tværs af temaer, klassetrin og skoler, når udviklingen på indsatskolerne sammenlignes med udviklingen på sammenligningskolerne.

På trods af de manglende statistisk sikre resultater synes de interviewede elever at være mere positive over for Lær med Familien, end de selvvaluerede spørgeskemadata antyder. Denne positive vurdering fremkommer på baggrund af interview med elever på én af indsatskolerne på 5. klassetrin. Eleverne er umiddelbart begejstret for Lær med Familien. Eleverne bruger ord som "sjovt" og "hyggeligt", når de beskriver den sociale værdi af familieopgaverne i hjemmene. Sådanne ord indikerer, at eleverne synes, at det er motiverende at lave opgaverne. Den kvalitative analyse indikerer videre, at familieopgaverne styrker elevernes faglige selvtillid. Det sker ikke mindst, fordi eleverne i højere grad diskuterer og debatterer med forældrene om det faglige i familieopgaverne. Disse fund harmonerer med projektets intentioner om at aktivere læringsmiljøet i hjemmet.

Endelig er der en gruppe af elever, som oplever, at deres forældre har haft svært ved at tilgå aktiviteterne i Lær med Familien, særligt familieopgaverne. Det skyldes i høj grad sproglige vanskeligheder. Denne oplevelse fra elevernes side bekræftes også af lærerne.

Forældrenes vurdering og oplevelse af Lær med Familien

Analysens andet kapitel undersøger forældrenes vurdering og oplevelse af at deltage i Lær med Familien. Datagrundlaget består her også af spørgeskema- og interviewdata.

Første del af analysen undersøger forskelle i forældrenes selvvaluerede udvikling på tre udvalgte temaer, henholdsvis skolehjemssamarbejde, deltagelse i hjemmeopgaver og syn på skolen. Analysen viser ingen statistisk sikre ændringer på tværs af indsatsperioden. Anden del af analysen viser på baggrund af interviewdata, at de fleste af forældrene er glade for aktiviteterne i Lær med Familien. Flere af de interviewede forældre giver derudover udtryk for, at de er blevet mere bevidste om deres ressourcer, samt hvilken betydning disse ressourcer har for elevens læring og trivsel. Det sker fx med familieopgaverne, som ifølge forældrene kan være med til at nuancere og skabe sammenhænge i elevernes viden om bestemte emner. Derudover fortæller forældrene, at familieførnisering er en kilde til større information og viden om, hvad eleverne foretager sig i skolen. Det er med til at skabe en større tillid til skolen som helhed, hvilket også er en ambition med Lær med Familien.

Det er dog samtidig en pointe, at andre forældre fortæller, hvordan de ikke har en tydelig rød tråd i projektet, hvilket indikerer udfordringer med at tydeliggøre Lær med Familien på skolen i hverdagen. Denne pointe vender vi tilbage til i det diskuterende afsnit. Afsluttende er det centralt at påpege, at forældre fra den skole, hvor familierne har kortest uddannelse og en lavere indkomst, ikke har deltaget i interviewene. Det peger også i retning af en udfordring med at inkludere denne forældregruppe i projektet.

Det pædagogiske personales vurdering og oplevelse af Lær med familien

Analysens tredje kapitel undersøger det pædagogiske personales vurdering og oplevelse af at deltage i Lær med Familien. Her består datagrundlaget kun af interviewmateriale.

I forlængelse af den kvantitative elevundersøgelse, tilkendegiver det interviewede pædagogiske personale på tværs af skoler og klassetrin, at Lær med Familien umiddelbart har størst potentiale

på de lavere klassetrin. Særligt personalet på 2. klassetrin vurderer, at eleverne har haft stor glæde af projektets forskellige aktiviteter. Selvom de fleste personaler på de øvrige klassetrin og skoler ikke vurderer, at projektet har gjort en særlig forskel for elevernes trivsel og faglige udvikling, er de fleste dog enige i, at projektet har potentiale, hvis projektet introduceres til eleverne tidligere.

I forlængelse af både elevernes og forældrenes oplevelse af deltagelse i aktiviteterne i Lær med Familien, er det ligeledes personalets vurdering, at de fleste forældre deltager i aktiviteter i regi af Lær med Familien. Det gælder både opgaveløsning i forbindelse med familieopgaverne, men også fremmøde og interesse til de afholdte familieforningser. Men flere interviewede personaler tilkendegiver også en tvivl om, hvorvidt projektet rykker noget for de mindst engagerede forældre. Her udtrykker lærerne også, at det er særligt udfordrende at få forældre med anden etnisk herkomst end dansk til at deltage. Det resonerer med elevernes beskrivelser.

Afsluttende har personalet ganske forskellige oplevelser af, hvad Lær med Familien har givet rent fagligt. Selvom flere af de interviewede personaler ikke mener, at projektet har flyttet dem, beskriver flere andre dog, at projektet har givet dem nogle nye indsigter og betragtninger i forhold til at aktivere forældrenes rolle i læringen i hjemmet.

Perspektiverende analyse om Lær med Familien

Evalueringen består tillige af en analyse, som vurderer implementeringsmuligheder og -barrierer for Lær med Familien. Her indgår først og fremmest en analysedel, som bagudrettet kigger på de barrierer ved implementeringen af projektet, som især personalet har oplevet. Derudover indeholder kapitlet en analysedel, som kommer med en række fremadrettede forslag til, hvordan projektet kan tilpasses og udbredes til øvrige skoler.

En mere tværgående bagudrettet implementeringspointe i forbindelse med projektet er først og fremmest, at de interviewede personale har oplevet en haltende inddragelse i beslutningen om at deltage i projekt Lær med Familien. Det skaber "sidevind", som en lærer bruger som billede på den uvilje, det skaber. Oplevelse af inddragelse varierer fra skole til skole, men i en fremtidig udbredelse af Lær med Familien er det centralt at sikre en høj inddragelse af det pædagogiske personale af særligt to grunde: For det første vil en tilstrækkelig – og tidlig – inddragelse af personalet fra ledelsens side sikre en større opbakning til forandringen, fordi personalet dermed kan gøres til andels-haver i projektet. Det skaber større motivation for deltagelse. En supplerende pointe i forhold til implementering er i forlængelse heraf, at ledelsen lykkes i at forklare til det pædagogiske personale, *hvorfor* projektet er en nødvendig forandring på skolen. Det skaber en større tryghed for personalet, ligesom det også sikrer en større motivation for at deltage. For det andet vil en tidlig beslutning om deltagelse i et projekt også gøre, at personalet tidligere kan informere og orientere forældrene om de forventninger og krav, som også indgår i Lær med familien, herunder indarbejdelse af aktiviteter i deres planlægning af skoleåret.

En mere fremadrettet pointe, som ligeledes vedrører projektets aktiviteter, er, at personalet ønsker flere standardiserede men også fleksible produkter, når de skal arbejde med Lær med Familien. Det gælder både familieopgaveskabeloner, hvor personalet blot indsætter kontekstspecifikke detaljer, som gør aktiviteterne nemmere at inddrage i undervisningen, og det gælder inspirationskatalog til familieopgaver og standardiserede breve/manualer for at informere forældrene. Hertil efterspørger det pædagogiske personale inspiration til simple måder, hvorpå familieopgaverne og familieforningser kan inddrages i undervisningen efterfølgende for at koble familiernes og skolens læringsmiljøer sammen.

En særlig pointe vedrører behovet for at sikre, at aktiviteter i Lær med Familien vitterligt er forenelige med de forskellige former for ressourcer, en familie kan rumme. Med folkeskolereformens ambition om at styrke skolens samarbejde med alle forældre, er det centralt at udarbejde rammer og aktiviteter, som målrettet sikrer inddragelsen af alle forældre; det gælder fx de forældre, som ikke har stærke sproglige kompetencer, men også de hjem, hvor der ikke er en kultur for læring.

1 Formål, baggrund og indsatssteori

I dette kapitel præsenterer vi projektets baggrund samt formålet med evalueringen. Kapitlet indeholder desuden projektets indsatssteori og de tilhørende aktiviteter i regi af projektet.¹

1.1 Formål og baggrund

I juni 2013 indgik et bredt flertal i Folketinget en aftale om en reform med henblik på at opnå et fagligt løft af folkeskolen (Aftaletekst 2013). Folkeskolereformen betød en ny skoledag for alle elever i folkeskolen fra skoleåret 2014/2015. De overordnede mål med reformen var:

- At alle elever skal udfordres, så de bliver så dygtige, de kan
- At betydningen af elevernes sociale baggrund for deres faglige resultater mindskes
- At trivslen i skolen styrkes.

For at indfri målene, skal alle elever have en længere, men også mere varieret skoledag. Både i form af mere undervisningstid og flere varierede undervisningsformer. Som et middel til at opnå målene, betoner reformen i højere grad end tidligere vigtigheden af at inddrage forældrene i skolens virke som ressourcer.² En ressource, som skal fremme elevernes faglige og sociale udvikling igennem et tillidsfuldt og gensidigt anerkendende samarbejde.

For at understøtte denne udvikling har Skole og Forældre iværksat udviklingsprojektet Lær med Familien. *Formålet med projektet* er at gøre en varig og positiv forskel i måden, som skolerne samarbejder med elevernes familier på. Slutmålet er at øge elevernes trivsel og styrke deres faglige niveau. Dette projekt giver et bud på, hvordan skolereformens mål om forbedret forældresamarbejde, til gavn for elevernes læring og trivsel, kan udmøntes i praksis.

I næste afsnit skitserer vi kort, hvilken viden projektet tager afsæt i. Her fokuser vi på betydningen af et tillidsfuldt skolehjemssamarbejde, som forskningslitteraturen påpeger vigtigheden af.

1.2 Projektets Vidensgrundlag

En række undersøgelser i følgeforskningsprogrammet under folkeskolereformen dokumenterer, at forældre til børn i den danske folkeskole er meget tilfredse med folkeskolen som helhed (Arendt, Baunkjær & Rangvid, 2017). Ifølge Arendt, Baunkjær & Rangvid, mener 95 % af forældrene, at folkeskolen er god, og at deres børn trives godt (2017).³ Billedet er sammenligneligt, når det gælder forældrenes tilfredshed med skoleledelsen, det pædagogiske personale og skole-hjem-relaterede aktiviteter (ibid.).

Både danske og internationale undersøgelser peger på, hvordan et positivt forældresamarbejde kan have en positiv indvirkning på børns kognitive, sociale og personlige udvikling (EVA 2012). En positiv og anerkendende deltagelse fra forældre i elevens skolegang synes at fremme elevens faglige præstationer. Her viser forskningen positive resultater af en forældreinvolvering, hvor forældre ikke

¹ For yderligere information om Lær med Familien:
<http://skole-foraeldre.dk/lmf>

² Folkeskoleloven præciserer derfor, at skolebestyrelsens principper for samarbejdet mellem skole og hjem også skal omfatte principper for forældrenes ansvar i samarbejdet. Principperne vil fx kunne beskrive, hvilke forventninger skolen har til forældrenes deltagelse i forældremøder, skole-hjem-samtaler og faglige eller sociale aktiviteter på skolen.

³ Det gælder klassetrin fra 0-5 i de omtalte undersøgelser fra EVA og VIVE.

kun deltager i de sociale aktiviteter, men derimod også er en aktiv medspiller i læringsaktiviteter (Day, 2015; Henderson & Mapp, 2002).

Derudover viser Harris & Goodall (2008), hvordan en *aktiv familiekultur*, hvor både holdning – og særligt brug af bøger, højtlesning, diskussion om aktuelle emner, læsning og andre fællesaktiviteter – har afgørende betydning for børnenes faglige præstationer og trivsel i skolen. I forlængelse heraf dokumenterer González, Moll & Amanti (2005), hvordan alle familier har en viden, nogle færdigheder samt en række erfaringer, som kan kobles til læringsaktiviteter fra skolen, som igen stimulerer børns faglige udvikling.

1.3 Indsatser i projektet

Med afsæt i ovenstående litteratur, tager projektet udgangspunkt i *en anerkendende tilgang*, som betragter familien som en betydningsfuld ressource for børns læring. En anerkendende tilgang involverer ikke blot en tydelig italesættelse fra det pædagogiske personale af, at alle forældre er en ressource og derfor kan bidrage til læring i forskellige og meget varierede former. Tilgangen baserer sig også på en række konkrete aktiviteter tilrettelagt af det pædagogiske personale, som sætter forældrenes forskelligartede ressourcer i spil, jf. González, Moll & Amanti (2005). Aktiviteter, som giver det pædagogiske personale et kendskab til familiernes hjemmesituation, erfaringsbaggrund og hverdagspraksis. Samme aktiviteter skal også muliggøre og forbedre samarbejdet med forældrene; et samarbejde, der baserer sig på behov og erfaringer i den enkelte familie, og som samtidig giver forældrene med de ressourcer, som de er i besiddelse af, reelle chancer for at deltage i samarbejdet (Henderson & Mapp, 2002).

Med udgangspunkt i Lær med Familiens formål om at gøre en varig og positiv forskel i skolernes samarbejde med familierne, er der udviklet tre aktiviteter, som bygger bro mellem undervisningen i skolen og læringsmiljøet i familien. De tre aktiviteter er:

- Familiens læringsmiljø
- Familiefernisering
- Familieopgaver.

Til hver af de tre aktiviteter kobler vi en forventning, som vi undersøger i evalueringen.

Familiens læringsmiljø

Som indledningen til dette kapitel viser, så peger forskningen på, at alle familier – uanset kultur, social status, sprog, uddannelse, beskæftigelse mv. – kan have positiv indflydelse på deres børns læring. Med forskellige former for viden og færdigheder, som kan sættes i spil i forældrenes dialog med barnet, kan forældrene blive en endnu stærkere ressource for deres barns læring. Derfor er en central del af projektet at få forældrene gjort bevidste om, at understøttende samtaler med udgangspunkt i nysgerrighed om det, barnet lærer i skolen, og med perspektiverende inddragende aktiviteterne i hjemmet undervejs, løfter elevens selvopfattelse og faglige selvtillid.

En første forventning er:

- *At styrke læringsmiljøet i hjemmet* ved at øge forældrenes bevidsthed og indsigt i betydningen af et godt læringsmiljø i hjemmet. Det styrker elevernes faglige selvtillid.

Familieførnisering

Familieførnisering er en fremvisning for forældrene på skolen. Her viser klassens elever, hvad de har arbejdet med i skolen, herunder hvad de har lært i et konkret undervisningsforløb. Formålet er, at forældrene får en større indsigt i, hvad deres barn laver og lærer i skolen. I skolen planlægger eleverne en præsentation af et emne, som fremvises ved familieførniseringen. Det giver forældrene et konkret indblik i, hvad der foregår.

En anden *forventning* til Lær med Familien er:

- *At øge forældrenes kendskab til skolen og styrke deres interesse for, hvad deres børn foretager sig i skolen. Forældrenes engagement styrker elevernes motivation for skolearbejde.*

Familieopgaver

Familieopgaver, som stilles af det pædagogiske personale, og som forældre og børn løser i fællesskab, er et middel til at inddrage forældrene i, hvad eleverne aktuelt undervises i og lærer i skolen. Familieopgaverne skal derudover fremme samtaler eller aktiviteter i familien, som sammenkobler den læringsudvikling, som finder sted i skolen, med de ressourcer, som den enkelte familie har. Det giver ikke blot forældrene en indsigt i undervisningen, men bidrager også med nogle erfaringer og perspektiver på det aktuelle emne i undervisningen. Derudover styrker det den enkelte elev i at forklare og være i dialog omkring, hvad de aktuelt er ved at lære i skolen. Afsluttende giver det forældrene mulighed for at bidrage og derigennem opleve sig set og anerkendt med de ressourcer, de har til rådighed.

En tredje *forventning* til Lær med Familien er derfor:

- *At forældrene inddrages som ressource i hjemmet. Ved at inddrage forældrene som ressourcer, fremmer det et samspil mellem forældres viden og erfaringer og elevenes faglighed. Det bør samtidig styrke de sociale bånd mellem barn og voksen.*

1.4 Læsevejledning

Rapporten indeholder foruden sammenfatningen og det indledende kapitel seks andre kapitler. Kapitel 2 præsenterer evalueringens design og analysestrategi. Kapitel 3, 4 og 5 udfolder evalueringens resultater. Fokus er på elevernes udvikling, forældrenes oplevelse af deltagelse i projektet og lærernes oplevelser af udviklingen hos eleverne, forældrene og lærerne selv. Kapitel 6 sammenfatter evalueringens perspektiverende bemærkninger om implementeringen af indsatsen.

Afslutningsvist giver kapitel 7 et overblik over evalueringens metode og dataindsamlingsproces.

2 Evalueringsdesign og analysestrategi

I kapitlet præsenterer vi undersøgelsens evalueringsdesign samt den analysestrategi, som ligger til grund for evalueringens resultater.

2.1 Evalueringsdesign

For at undersøge, i hvilken grad forventningerne til projektet indfries, anvendes en virkningsevaluering, som har fokus på både proces og resultater (Dahler Larsen & Krogstrup, 2003; Pawson & Tilley, 1997). Formålet med designet er *både* at afdække oplevelsen af de konkrete indsatser i Lær med familien (proces), men også at analysere deltagernes oplevede udbytte, herunder elevernes læringsudbytte og trivsel (resultater).

Da Lær med Familien er et udviklingsprojekt, er evalueringens fokus også på, om Lær med Familien skaber platformen til en ny praksis på skolerne.

For at sammenligne før- og efter-indsatsen har vi foretaget en måling i form af en spørgeskemaundersøgelse blandt elever i henholdsvis 2., 5. og 8. klasse samt deres forældre, inden indsatsen blev iværksat og en måling efter indsatsen (jf. kapitel 7: Dataindsamling og svarpersoner). Det er korte spørgeskemaer, som er tilpasset respondentgrupperne med fokus på de temaer og tilhørende forventninger, som er opstillet i det teoretiske afsnit. Projektets indsatser er afviklet i perioden ultimo august 2017 til ultimo maj 2018. Spørgeskemaerne er sendt ud lige før både opstart og afslutning af projektet.

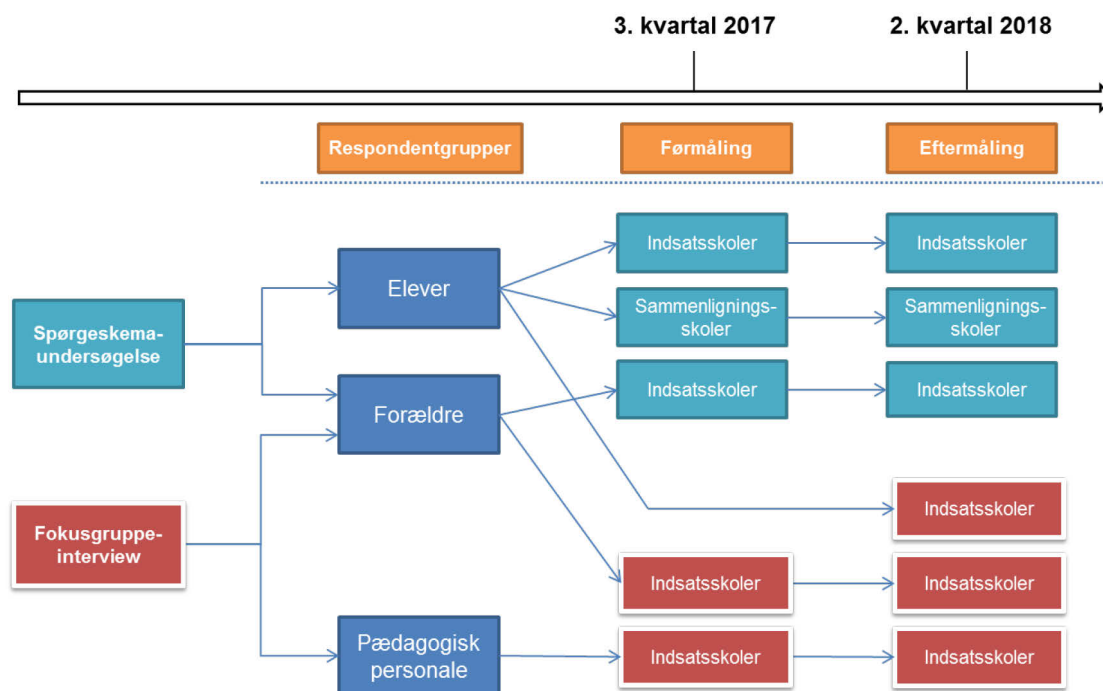
En klassisk virkningsevaluering tager ikke højde for den progression, eleverne ville have haft, hvis ikke indsatsen var gennemført (Dahler Larsen & Krogstrup, 2003). For at sandsynliggøre denne udvikling inddrager vi i evalueringen en gruppe af sammenlignelige elever. *Sammenligningseleverne* kommer fra skoler, som ligeledes ligger i de deltagende kommuner.⁴ Eleverne i sammenligningsgruppen modtager ikke indsatsen⁵, men besvarer spørgeskemaet på samme tidspunkter, som elever fra indsatskolerne gør. Analysen kan derfor sammenligne udviklingen på henholdsvis indsatskole med udviklingen på sammenligningsskolerne.

Endvidere inddrager vi fokusgruppeinterview med 11 lærere, 2 pædagoger, 10 forældre og 12 elever fra indsatskolerne. Interviewmaterialet giver dermed også en mere dybdegående viden om de deltagende interviewpersoners oplevelse af forløbet samt implementeringen af indsatsen. Figur 2.1 giver et overblik over indsamlingen af kvalitativ og kvantitativ data både før- og efter projektperioden.

⁴ De deltagende kommuner er Viborg og Høje Taastrup Kommuner, se også kapitel 7.

⁵ Sammenligningsskolerne bliver af Skole og Forældre tilbudt indsatsen efter projektperioden.

Figur 2.1 Overblik over dataindsamlingen på indsats- og sammenligningsskoler

Kilde: Dataindsamling foretaget af VIVE i efteråret 2017 og foråret 2018. Beregninger foretaget af VIVE.

2.2 Analysestrategi

Analysen er struktureret i tre analysedele samt et mere perspektiverende diskussionsafsnit. Det første kapitel fokuserer på udviklingen i elevernes lærings- og trivselsmæssige udbytte over tid hos eleverne på indsatskolerne. Kapitlet afdækker mere specifikt, om eleverne på de tre deltagende klassetrin, henholdsvis 2., 5., og 8. fra indsatskolerne, udvikler sig på en række forskellige tematiske områder, som fx Faglig selvtillid eller Motivation, fra før til efter indsatsen. Udviklingstendenserne på de respektive klassetrin undersøges ved en sammenligning af udviklingen på samme klassetrin på sammenligningsskolerne. Kapitlet afsluttes med en kvalitativ dybdegående analyse af, hvordan eleverne har oplevet projektet.

Analysens andet kapitel tager udgangspunkt i forældrenes oplevelser af og erfaring med at deltage i projektet. Det gøres med udgangspunkt i både spørgeskemabesvarelser og interviewdata. Kapitlet fokuserer blandt andet på udviklingen i skolehjemssamarbejdet samt på forældrenes vurdering af både den faglige og trivselsmæssige udvikling hos deres barn.

Tredje del af analysen tager udelukkende udgangspunkt i interviewdata. Fokus er på det pædagogiske personales vurderinger af elevernes faglige og trivselsmæssige udvikling, udviklingen i samarbejdet mellem det pædagogiske personale og forældre, herunder forældrenes engagement og deltagelse, samt implementeringen oplevet fra det pædagogiske personales perspektiv.

3 Udvikling hos eleverne

I dette kapitel fokuserer vi først og fremmest på elevernes selvvaluerede faglige og trivselsmæssige udvikling i forbindelse med deltagelse i Lær med Familien.

Projekt Lær med Familien har til formål at udvikle elevenes lærings- og trivselsmæssige udbytte. Denne udvikling finder sted med udgangspunkt i de før-beskrivne aktiviteter, som skal styrke skolehjemssamarbejdet.

Kapitlet består af to dele: Første del omfatter en analyse af elevernes selvvaluerede udvikling på tværs af fire indeks. De fire indeks er konstrueret ud fra indsatssteorien. Det vedrører følgende fire indeks: Skoletrivsel, Faglig selvtillid, Forældreengagement og Motivation. Først sammenligner vi udviklingen udelukkende på indsats-skolerne, og dernæst sammenligner vi udviklingen på indsats-skolerne med udviklingen på sammenligningsskolerne. Anden del af analysen består af en kvalitativ analyse af elevernes oplevelser af deltagelse i projektet samt deres vurdering af forældrenes deltagelse.

3.1 Elevernes faglige og trivselsmæssige udvikling

I denne første del af kapitlet belyser vi først udviklingen hos 2. klasserne på indsats-skolerne. Det vil sige, at vi undersøger, om der er sket en positiv eller negativ udvikling, fra før projektet blev startet til efter. Dernæst fokuserer analysen på 5. og 8. klasserne i ét samlet afsnit.

3.1.1 Udvikling hos eleverne i 2. klasse

På baggrund af elevsvar fra spørgeskemaundersøgelsen sammensætter vi fire indeks for at undersøge, hvordan eleverne i 2. klasse på indsats-skolerne fagligt og trivselsmæssigt udvikler sig.⁶ Indeks kan med en meget simpel betragtning opfattes som et gennemsnit af elevernes svar på en række spørgsmål, der tilsammen beskriver et bestemt emne, her fx Skoletrivsel. Et indeks er ofte et mere pålideligt mål end blot et gennemsnit på et enkelt spørgsmål/variabel.

De fire indeks måler graden af udvikling fra *før* til *efter* projektperioden på fire forskellige områder:

- Skoletrivsel
- Faglig selvtillid
- Forældreengagement
- Motivation.

Tabel 3.1 viser de forskellige indeks samt de spørgsmål, som indgår i de respektive indeks. Indeks 1, Skoletrivsel, måler elevens overordnede vurdering af skoletrivsel. Indeks 2, Faglig selvtillid, måler, hvor godt eleven selv oplever, vedkommende klarer sig fagligt. Indeks 3, Forældreengagement, måler elevens vurdering af, i hvilket omfang deres forældre deltager og engagerer sig i skolen og i skolerelaterede opgaver. Afsluttende måler indeks 4, Motivation, elevernes motivation for skolearbejde.

⁶ Se kapitel 7 for at få et mere detaljeret billede af datagrundlaget, herunder udvælgelsesproces, konstruktion af indeks mv.

Table 3.1 Overview of questions in each index for 2. grade

Index	Questions
Skoletrivsel	1. Er du glad for at gå i skole? 2. Har du det godt i klassen?
Faglig selvtillid	3. Er dine opgaver i skolen...? 4. Får du ros af din lærer? 5. Spørger du læreren, hvis der er opgaver i skolen, du ikke kan finde ud af? 6. Ved du, hvordan du kan blive bedre i skolen?
Forældreengagement	7. Snakker du med din mor eller far om, hvad I laver i skolen? 8. Spørger din mor eller far, om du har lavet dine skoleopgaver? 9. Hjælper din mor eller far med skoleopgaver? 10. Læser din mor eller far sammen med dig?
Motivation	11. Keder du dig i timerne? 12. Synes du, opgaverne i skolen er sjove? 13. Hører du efter, hvad dine lærere siger?

Note: Svarkategorier: Til samtlige spørgsmål i ovenstående kunne eleverne i 2. klasse svare på en tre-trins-skala med svarkategorierne "ja", "nogle gange" og "nej". Til spørgsmål 3 var svarkategorierne "for svære", "ok" og "for lette".

Kilde: VIVE dataindsamling efteråret 2017 og foråret 2018.

Figure 3.1 shows the average answers for the four indices for the students in 2. grade. For each index in Figure 3.1, two columns are shown for the respective schools (on the left) and the comparison schools (on the right). The red columns mark the average for the students' answers *before* the project's start, while the blue columns mark the average for the students' answers *after* the project's completion.

To make understanding and interpretation of the four indices easier, we have redefined the scale to 0-1. We view the scale as a very intuitive way to understand and read data. It will mean, for example, that if a student answers "ja" to both questions in the index *Skoletrivsel*, the student's answer will have the value 1. This means that the student is happy both in school and in the class. Conversely, if the student is not happy and answers "nej" to both questions, the answer value will be 0. The scale midpoint is therefore 0,5.

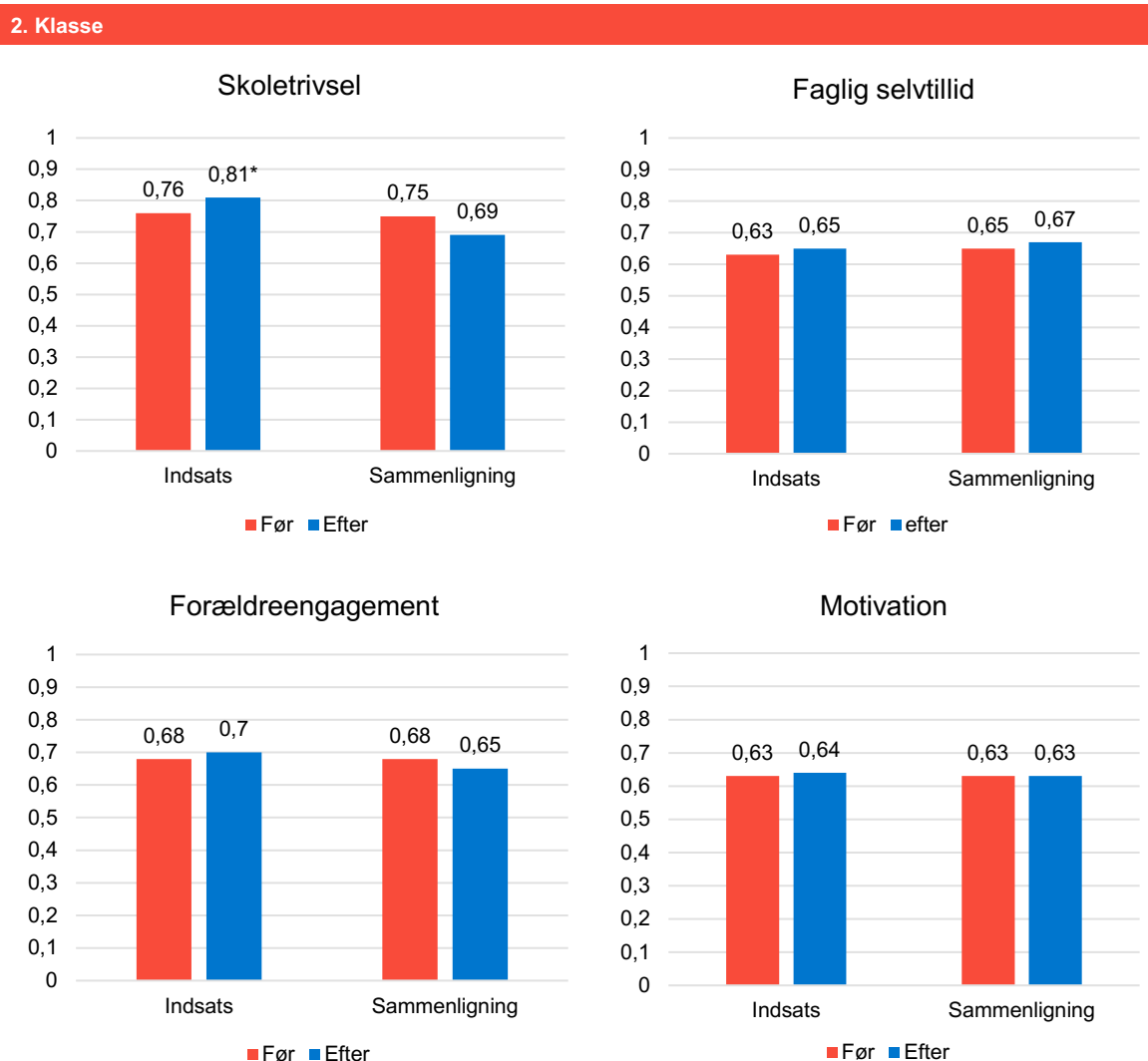
In the first round, we note that the starting points (before-measure) for the schools in all indices are above 0,5. The highest average is for *Skoletrivsel* at 0,76. This can be translated to mean that most students in the second grade experience that they are both happy in school and in the class. The lowest average is for the index *Motivation* at 0,63.

Furthermore, we can state that the starting point for all indices is quite similar across the schools. This gives ground for, that we can compare the schools' development trends. This is shown in section 3.1.3.⁷

Next, we can state that across the schools, there are few statistically secure results over time for the schools. The only statistically secure development across the four indices, which is also a relatively significant development, is in the students' well-being. Here, the students' answers go from 0,76 to 0,81, which corresponds to an increase of five percentage points. The marginal changes in the other three indices, *Faglig selvtillid*, *Forældreengagement* and *Motivation*, are not statistically secure.

⁷ It is also important to clarify, that there is still something going on in the schools during the project period, so we cannot hold constant, and thus cannot compare the schools.

Figur 3.1 Overblik over udviklingen på de fire områder for elever i 2. klasse

Note: Forskelle på gennemsnit er statistisk sikre på ($p < 0,10$). Antal besvarelser N: Indsatsskoler = 141 elever, sammenlignings-skoler = 158 elever

Kilde: VIVE dataindsamling efteråret 2017 og foråret 2018. Beregninger foretaget af VIVE.

3.1.2 Udvikling hos 5. og 8. klasserne

Vi undersøger dernæst udviklingen på 5. og 8. klassetrin med udgangspunkt i samme tematiske indeks. På baggrund af de statistiske analyser, som ligger til grund for konstruktionen af indeks, ser sammensætningen af indeks lidt forskellig ud for disse klassetrin i forhold til 2. årgang; både med hensyn til de inddragede spørgsmål og med hensyn til svarkategorierne, se Tabel 3.2. Det gælder fx i indeks 1, Skoletrivsel, som indeholder et tredje spørgsmål, som spørger ind til, i hvilket omfang eleven føler et tilhørsforhold til klassen. Derudover er svarkategorierne mere sofistikerede, da elevernes alder muliggør flere nuancer i svarkategorierne.

Tabel 3.2 Overblik over spørgsmål i hvert indeks for 5. og 8. klasse

Indeks	Spørgsmål
Skoletrivsel	1. Er du glad for at gå i skole? 2. Har du det godt i klassen? 3. Synes du, at du hører til i din klasse?
Faglig selvtilid	4. Synes du, at du klarer dig fagligt godt i skolen? 5. Synes du, at du kan finde ud af de opgaver, lærerne giver dig? 6. Jeg spørger lærerne, hvis der er noget, jeg ikke kan finde ud af? 7. Jeg synes, at jeg bliver bedre og bedre i fagene?
Forældreengagement	8. Mine forældre spørger, hvad jeg har lavet i skolen? 9. Kan du få hjælp til dine skoleopgaver derhjemme, hvis du har brug for det? 10. Mine forældre viser mig, hvordan det, jeg har lært i skolen, kan bruges i hverdagen, fx når vi køber ind? 11. Tror du, dine forældre forventer, at du klarer dig godt i skolen?
Motivation	12. Keder du dig i timerne? 13. Er du interesseret i at lære i skolen? 14. Kan du lide at lave skolearbejde?

Note: Eleverne i 5. og 8. klasse kunne svare på en fem-trins-skala. På spørgsmål 1-3, 6 samt spørgsmål 14 går svarkategorierne fra "ja, altid" til "nej, aldrig". På spørgsmål 4, 5, 7, 12 og 13 går svarkategorierne fra "ja, i alle fag" til "nej, ikke i nogen fag". På spørgsmål 8-11 går svarkategorierne fra "altid" til "aldrig".

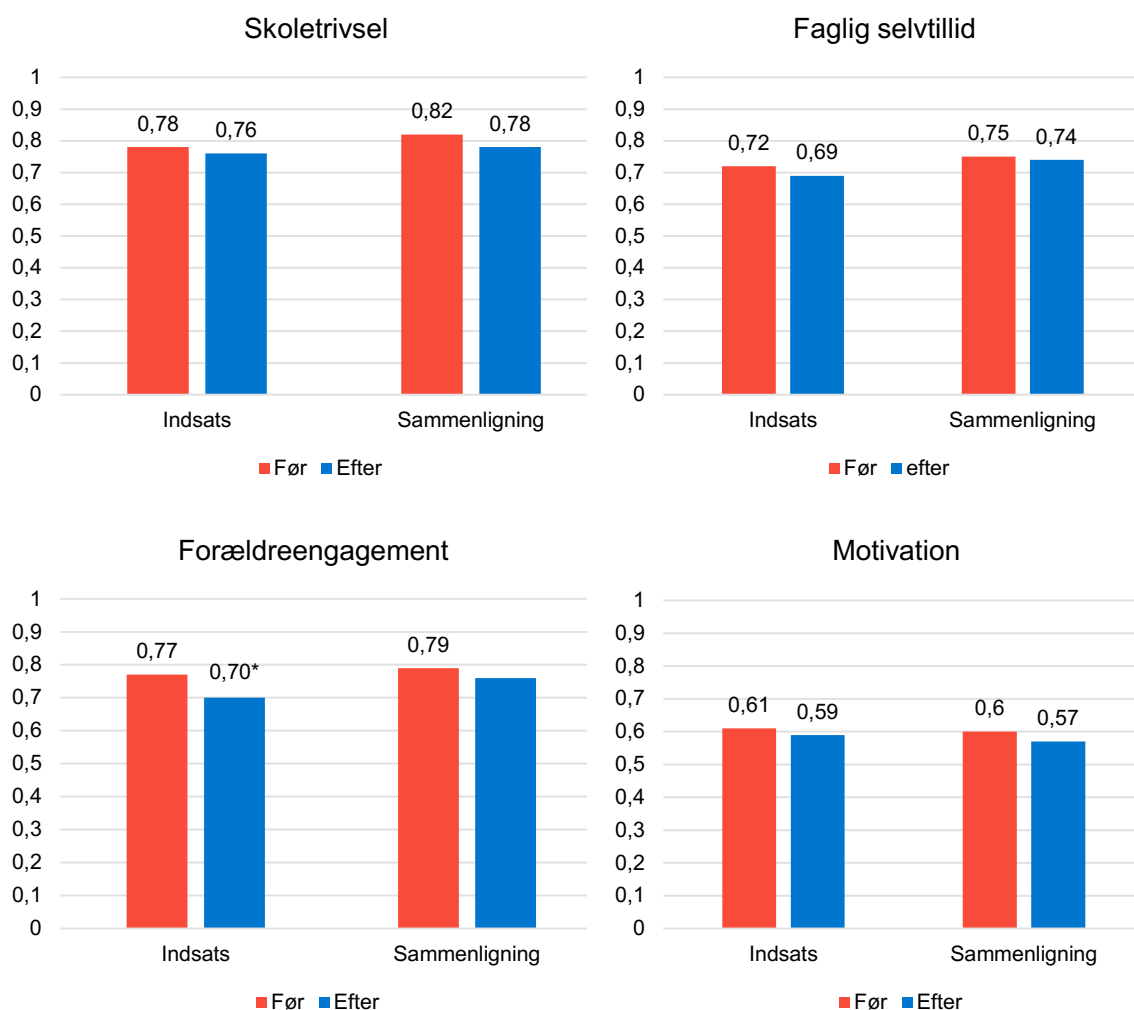
Kilde: VIVE dataindsamling efteråret 2017 og foråret 2018

Figur 3.2 viser gennemsnit for de fire respektive indeks for eleverne i 5. klasse. Skalaen er igen 0-1, hvilket igen giver et skalamidtpunkt på 0,5. Generelt ligger før-målingen for indsatskolerne lidt højere end for 2. klasserne: Det gælder særligt for Faglig selvtilid og Forældreengagement. Udgangspunkterne for både Skoletrivsel og Motivation er meget sammenlignelige med 2. klasserne.

Analysen viser, at der kun er én statistisk sikker udvikling på tværs af de fire indeks. Eleverne på indsatskolerne vurderer samlet set, at deres oplevelse af forældreengagementet er faldende. Det falder fra 0,77 til 0,7, hvilket svarer til et fald på 7 procentpoint. Det er i sig selv påfaldende, når projektet netop forsøger at udvikle en større grad af interesse og deltagelse fra forældrene. En umiddelbar forklaring herpå er, at eleverne – via projektet – er blevet bevidstgjort om forældrenes deltagelse og engagement. Det kan i sig selv betyde, at eleverne netop forholder sig mere kritisk til egne forældre end elever i sammenligningsklasserne. En anden forklaring er, at sådanne forandringer hos de ældre elever tager længere tid om at manifestere sig.

Figur 3.2 Overblik over udviklingen på de fire områder for elever i 5. klasse

5. Klasse

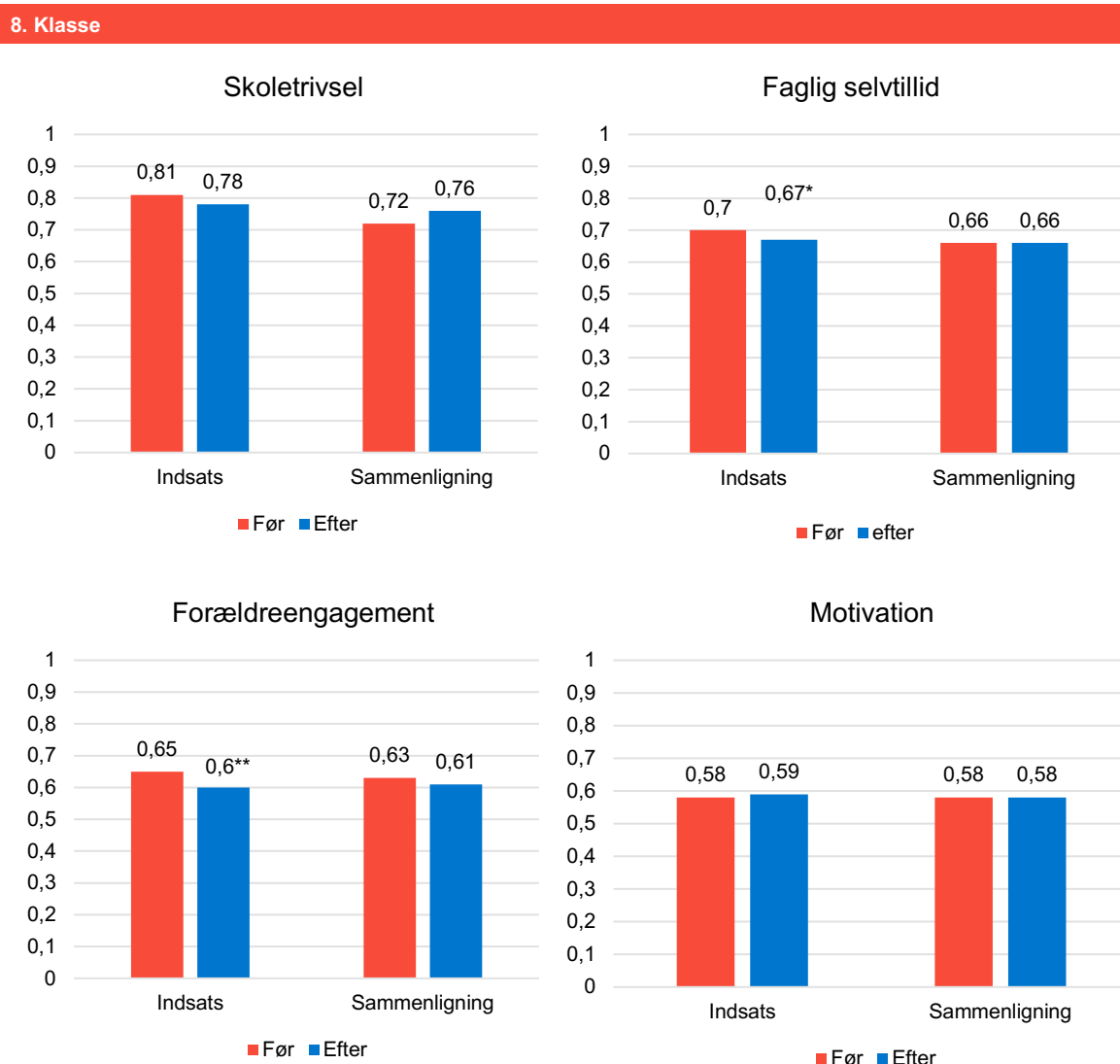

Note: Forskelle på gennemsnit er statistisk sikre på ($p < 0,10$). Antal besvarelser N: Indsatsskoler = 148 elever, sammenlignings-skoler = 160 elever

Kilde: VIVE dataindsamling efteråret 2017 og foråret 2018. Beregninger foretaget af VIVE.

Figur 3.3 viser udviklingen i 8. klassetrin. Skalaen og skalamidtpunktet er det samme som for 2. og 5. klasserne. Selvom vi konstaterer et marginalt højere udgangspunkt for 8. klassernes skoletrivsel, er det resterende indeks lidt lavere i gennemsnit end for fx 5. klassene. Tendensen til lidt lavere skoletrivsel er også gældende i andre sammenlignelige undersøgelser, se fx Nielsen, Keilow & Westergaard, 2017.

Figur 3.3 Overblik over udviklingen på de fire områder for elever i 8. klasse

Note: Forskelle på gennemsnit er statistisk sikre på ($p < 0,10$). Antal besvarelser N: Indsatsskoler = 126 elever, sammenlignings-skoler = 84 elever.

Kilde: VIVE dataindsamling efteråret 2017 og foråret 2018. Beregninger foretaget af VIVE.

Figur 3.3 illustrerer flere af de samme pointer, som vi allerede har konstateret i de foregående afsnit om 2. og 5. klasse. Analysen viser generelt meget små forskelle i gennemsnit på tværs af de fire indeks. Analysen viser dog også, at der er to statistisk sikre fald i både elevernes vurdering af deres faglige selvtilid og deres forældres engagement. Selvom der er tale om mindre fald, er det særligt påfaldende, at faldet igen centrerer sig omkring forældreengagement. Der kan optræde forskellige forklaringer og fortolkninger herpå, men en mulig forklaring er som beskrevet, at eleverne på indsatskolerne er mere opmærksomme – og mere kritiske – alene på baggrund af projektet. Derudover viser en ikke-vist analyse, at særligt én af skolerne trækker gennemsnittet ned for 8. klasserne på indsatskolerne. På baggrund af samtaler med Skole og Forældre er vi bekendt med, at udskolingseleverne har gennemgået en række strukturelle ændringer i starten af skoleåret, og der er meldt yderligere strukturændringer ud fra skolens side. Det kan tænkes at påvirke elevernes vurderinger.

3.1.3 Analyse af forskelle i udviklingstendenser

I det foregående afsnit har analysen fokuseret på indsats skolernes udvikling. I dette afsnit sammenholder vi udviklingstendenserne for *både* indsats- og sammenligningsskolerne. Dermed forsøger vi at *korrigere* for den naturlige udvikling, som antages at have fundet sted, hvis ikke Lær med Familien var blevet indført. Analysen er en forsimplet difference-in-difference-analyse.⁸ For at illustrere analysemetodens logik, opstiller vi følgende formel:

$$(\text{IndsatsskoleT1} - \text{IndsatsskoleT2}) - (\text{SammenligningsskoleT1} - \text{SammenligningsskoleT2})$$

Her markerer t=tid, og derfor er T1=før indsatsen, mens T2= efter indsatsen. Derfor udregner vi først differencen mellem indsats skolernes gennemsnit før og efter indsatsen. Dette tal trækker vi fra differencen mellem sammenligningsskolerne, som er målt på samme tidspunkt. Analysen laver vi på hver af de fire indeks for henholdsvis 2., 5. og 8. klasse.

Tabel 3.3 viser udviklingen for de tre årgange, når man trækker udviklingen på sammenligningsskolerne fra udviklingen på indsats skolerne. Der er stadig tale om en skalabrug fra 0-1. Kolonne 1 viser indeks efterfulgt af klasse. Kolonne 2 viser forskellen på de to udviklingstendenser. Det vil sige, at en positiv koefficient illustrerer en positiv udvikling korrigeret for sammenligningsskolernes udvikling. En negativ koefficient illustrerer omvendt en negativ udvikling korrigeret for sammenligningsskolernes udvikling. Kolonne 3 viser standardfejlen, mens kolonne 4 og 5 tilsammen indikerer, om der er statistiske sikre forskelle på udviklingstenderne. En stjerne i kolonne 5 markerer, om der er tale om en statistisk sikker forskel på det respektive indeks på det givne klassetrin.

Tabel 3.3 Analyse af forskelle i udviklingstendenser på indsats- og sammenligningsskolerne

Indeks	Koeff	Standardfejl	p>	Signifikans
<i>Skoletrivsel</i>				
2. klasse	0.1045	0.0421	0.014	**
5. klasse	0.0221	0.0283	0.430	
8. klasse	-0.067	0.0287	0.019	**
<i>Faglig selvtillid</i>				
2. klasse	0.0079	0.0332	0.81	
5. klasse	-0.0254	0.0234	0.279	
8. klasse	-0.0260	0.0251	0.300	
<i>Forældreengagement</i>				
2. klasse	0.0418	0.0404	0.301	
5. klasse	-0.0487	0.0281	0.084	
8. klasse	-0.0235	0.0333	0.480	
<i>Motivation</i>				
2. klasse	0.007	0.0242	0.775	
5. klasse	0.007	0.0184	0.700	
8. klasse	-0.004	0.0195	0.983	

Note: Forskelle på gennemsnit er statistisk sikre på ($p < 0,10$)

Kilde: VIVE dataindsamling efteråret 2017 og foråret 2018. Beregninger foretaget af VIVE.

8 Difference-in-differences er en statistisk metode til at efterligne et eksperimentelt design. Ideen er at studere forskelle i effekter i forskellige "indsatsgrupper", for dermed at kunne udregne effekten af en "intervention" ved at sammenligne ændringer over tid. Dette er en forsimplet tilgang til denne metode.

Tabel 3.3 viser først og fremmest en række genkendelige resultater: Analysen viser en lang række af marginale ændringer i både negativ og positiv grad på tværs af klassetrin og temaer. Mest interessant er det imidlertid, at de negative forskelle i forældreengagement og motivation, som afsnit 3.1.2 viste for både 5. klasserne og 8. klasserne forsvinder, når vi *korrigerer* for sammenligningernes udvikling.

Størst forskel er der for Skoletrivsel for 2. klasserne. Her er der tale om en forskel på ca. 10 procentpoint i udviklingen på indsatskolerne og sammenligningsskolerne. Med omvendt fortegn er udvikling på indsatskolerne for *Skoletrivsel* negativ for 8. klasserne. Forskellen er knap 6 procentpoint.

Analysen viser umiddelbart, at indsatsen har størst gennemslagskraft på 2. klasserne, mens der ingen udvikling er på 5. klasserne. Derudover er der en negativ udvikling for 8. klasserne, når det gælder deres skoletrivsel. Disse forskelle diskuterer vi nærmere i det kommende kvalitative afsnit.

3.2 Elevernes oplevelser ved at deltage i Lær med Familien

I dette afsnit undersøger vi på baggrund af i alt tre fokusgruppeinterview, hvordan eleverne oplever at deltage i Lær med Familien. Afsnittet har i særlig grad fokus på familieopgaver, som fremstår som billedet på Lær med Familien for eleverne.

På baggrund af interview med elever fra 5. klassetrin på én af de deltagende indsatskoler præsenterer vi i dette afsnit elevernes oplevelse af eget læringsudbytte, betydningen af forældrenes øgede deltagelse i skolearbejde og potentialer og udfordringer ved projektet fra elevernes perspektiv.

3.2.1 Elevernes læringsudbytte

Et af de klare formål med udrulningen af Lær med Familien er blandt andet at øge elevernes motivation og deres faglige selvtillid for læring.

Flere elever fortæller, hvordan særligt familieopgaverne har været sjove, spændende og hyggelige.⁹ Når eleverne benytter sådanne ord, ser vi det som tegn på en øget motivation for læring. Det illustrerer vi i de næste citater. Her viser analysen også, hvordan netop denne motivation synes at hænge sammen med, at familieopgaverne har skabt et nyt rum for læring. Et rum, hvor eleverne får indsigt i forældrenes tilgang og mening til et konkret emne med udgangspunkt i samtaler og dialog. En elev forklarer:

Elev: Det var lidt sjovere, fordi det [familieopgaver] var noget andet, og man ikke bare skulle sidde og gøre det selv. Det var lidt sjovere at gøre det sammen med sine forældre, fordi de kan også have en anden forklaring og en anden mening om ting.

Citatet viser for det første, at eleven oplever familieopgaver som "sjovere" end det "andet", som vi fortolker som værende lektier af mere almindelig karakter. Citatet tydeliggør for det andet, at det kan være "sjovt" at lave opgaverne. Det er i sig selv en interessant *ny* forståelse af skoleopgaver, som skal laves i hjemmet. For det tredje oplever eleven familieopgaverne som "sjove", fordi eleven sidder sammen med sine forældre, i stedet for at "sidde og lave det selv". Det vidner om en nyt rum for skolearbejde i hjemmet, som eleven betragter som positivt.

⁹ I interviewene har vi også spurgt ind til familiefjernisering og betydningen heraf. På baggrund af familieopgavernes tydelige tilstedeværelse i elevernes hverdag, er det også disse aktiviteter, som står tydeligst for eleverne.

Det næste citat viser, hvordan familieopgaverne synes "sjovere", fordi det giver noget fagligt. Læg mærke til, hvordan eleven forklarer forskellen på at lave opgaverne selv og så lave dem med forældrene:

Elev: Den gode ting var, at de [forældrene] havde andre meninger, så man kunne også se tingene på en anden måde, men det dårlige var, at det tog lidt længere tid, fordi man skulle ligesom diskutere tingene, og hvad man skulle skrive ned. Det skal man ikke, når man laver det selv, så har man bare sin egen mening. Man laver også lidt flere fejl, og ens forældre kunne pointere fejl. Det er lidt sværere at lave det alene, men det er lidt hurtigere.

I citatet fremfører eleven først og fremmest det positive i, at forældrenes meninger kommer i spil, når opgaverne skal løses. Det harmonerer med forventning 1. Hvad der i elevens perspektiv *kan* synes lidt negativt, nemlig at opgaverne tager længere tid, fordi "ens forældre påpeger fejl", er med projektets formål in mente ubetinget positivt. For når forældre påpeger fejl, afføder det ifølge eleven en diskussion, som ikke nødvendigvis er til stede, når opgaverne laves af eleven selv. Denne diskussion kan betyde, at eleverne udvikler og træner deres færdigheder i at argumentere for bestemte meninger, holdninger og perspektiver, ligesom det er tænkt i formålet med projektet (jf. kapitel 1: Formål, baggrund og indsatssteori).

Samme diskussions- og forklaringslyst fremfører flere andre elever. En anden elev beskriver, hvad det giver vedkommende at kaste sig ud i en familieopgave, som involverer forældrene:

Elev: Vi fik opgaverne, og så skulle vi finde ud af det med vores forældre. De hjalp os. Det var ret hyggeligt, så kunne man være sammen og lave noget sammen, og så lærer man på en måde også bedre. Altså, fx så havde vi noget om budskab og sådan noget, og det der med at forklare det for nogle andre, så forstår man det også bedre selv på en måde, så stiller de spørgsmål, og så når du svarer på dem, så lærer du også noget selv.

Citatet rummer en række positive tilkendegivelser, som folder sig ud over flere dimensioner, både socialt og fagligt. For det første forklarer eleven, hvordan det er "hyggeligt" at lave opgaverne, fordi eleverne så er "sammen" med deres forældre. Eleven forklarer videre, hvordan vedkommende øjensynligt lærer "bedre på en måde", fordi eleven selv skal forklare, så forældrene kan stille spørgsmål, som eleven igen skal svare på.

Afsluttende forklarer denne elev, hvordan familieopgaverne har befordret nye og konstruktive samtaler:

Elev: Jeg laver [i forvejen] lektier med min far, så jeg var sådan ligeglad. Det var sådan, jeg er vant til det, men det der var underligt var, da jeg skulle interviewe min mor, fordi min far ikke var hjemme, så det var underligt. Det var hyggeligt, efter jeg slukkede kameratelet, for så snakkede vi om alle mulige andre ting også.

For det første viser citatet, at eleven giver udtryk for, at familieopgaverne blot er en naturlig forlængelse af samværet med sin far. Men citatet udtrykker også en samværsform mellem mor og søn omkring en opgaveløsning, som eleven ikke er vant til. Eleven beskriver det som "underligt", men også "hyggeligt". Eleven var blevet stillet til opgave at interviewe sine forældre om deres barndom. Som citatet viser, katalyserer opgaven en samtale mellem forælder og barn, som normalt ellers ikke finder sted. Dette potentiale placerer sig ud over familieopgavens egentlige funktion.

Elevernes beskrivelser af samarbejdet med deres forældre om familieopgaver kan tolkes som et udtryk for, at eleverne træner og øver sig i specifikke færdigheder, såsom at forklare, diskutere og lytte til andres meninger om bestemte emner. Disse færdigheder relaterer sig ikke direkte til de faglige resultatmål fra undervisningen, men understøtter Lær med Familiens ambition om en kulturændring i måden, hvorpå forældre og elever i fællesskab kan samarbejde om skolerelaterede emner. Desuden kan disse færdigheder, som eleverne får trænet, betragtes som grundlæggende for tilegnelsen af faglig viden. Afsluttende er det også positivt, at eleverne oplever familieopgaverne som "sjove" og "hyggelige", hvilket må betragtes som synonyme for, at eleverne er motiverede for de skolerelaterede opgaver.

3.2.2 Betydningen af forældreengagement fra et elevperspektiv

Flere elever fremhæver i forlængelse af ovenstående pointe om en eventuel kulturændring i hjemmet, hvordan de oplever et andet engagement fra forældrenes side. Selvom de kvantitative målinger af forældreengagement ikke viser nogle udviklinger, viser citaterne, hvordan elevernes forældre, som tidligere ikke har haft tid, i større grad nu tager sig tid til lave familieopgaverne sammen med eleverne. Denne tid – og samværet – glæder eleverne sig over, og en elev forklarer udviklingen i forældrenes engagement på følgende måde:

Elev: Jeg synes, det var sjovt nok, fordi så kunne jeg være sammen med mine forældre i lang tid, fordi min mor altid er i gang med at lave mad, men så får hun tid til mig og lave lektier og sådan noget.

En anden elev beskriver en lignende oplevelse af opgaveløsning sammen med forældrene:

Elev: Min mor er okay med det, fordi hun synes, det er hyggeligt at lave det sammen med mig. Hun har aldrig tid, ikke? Så når jeg laver lektier, så er vi sammen, så kan vi bare være sammen.

Ovenstående citater er ganske karakteristiske for de ændringer, som eleverne oplever i forældrenes engagement og prioriteringer i forhold til skolearbejde. I disse elevers perspektiv bliver praktiske gøremål tilsidesat, og tiden bliver prioriteret til familieopgaver. Det er set med elevernes øjne "sjovt" og "hyggeligt". Det gælder ikke mindst, fordi familieopgaverne giver mere samvær.

Interviewene indfanger dog også, hvordan det ikke altid lykkes skolerne at forflytte prioriteringerne i hjemmet. En elev beskriver:

Elev: Det gode var, at vi kunne lave noget sammen. Men det dårlige var lidt, at de ikke havde så meget tid, fordi de også havde andet at lave. For eksempel; jeg har en lillebror, så de skal rydde meget op i huset også, plus de skal lave mad, og min far er på arbejde, når jeg er hjemme.

Citatet eksemplificerer, hvordan praktisk arbejde i hjemmene kan være en udfordring for forældrenes deltagelse i skolearbejde. Flere elever giver udtryk for, at forældrenes engagement i deres familieopgaver af den ene eller anden grund ikke har været tilstrækkeligt til at give eleverne en positiv oplevelse med opgaverne. Denne indsigt kan også forklare de manglende kvantitative udviklinger.

Umiddelbart beskriver de fleste elever dog en øget grad af engagement fra forældrenes side, hvilket flugter med projektets intentioner herom. Citaterne afspejler endvidere, hvor værdsat dette ændrede engagement er, når det lykkedes forældrene at realisere det i en travl hverdag. Særligt fokuserer

eleverne på selve samværet og oplevelsen af, at forældrene prioriterer tid til skoleopgaver. Det skaber øjensynligt både øget trivsel, hvilket kan argumenteres og også afspejles i de kvantitative afsnit, og det rykker ved elevernes motivation for at lære.

Der er også elever, som nævner udfordringer ved projektet. Blandt andet fremhæver flere elever, der har forældre med anden etnisk baggrund, udfordringer ved projektets familieopgaver i forhold til at få lavet opgaverne i hjemmene. En elev forklarer:

Elev: Den gode ting var, at mig og min mor hyggede os, og vi lavede alle de ting, som vi skulle gøre. Den dårlige ting var, at min mor ikke forstod nogle af opgaverne, og jeg forstår heller ikke nogle af opgaverne, så vi kunne ikke løse dem. Så jeg spurgte min far, så kunne vi komme i gang med dem. Han forstod det. Det var bare det der med, hvor vi skulle skrive det i historie, min mor kunne ikke skrive. Vi havde noget på dansk, og vi skulle skrive på vores eget sprog, så vi kunne ikke skrive det. Men så skrev min far det ned. Det står på dansk, og min mor forstod ikke, hvad de mente, så hun kunne ikke forstå, hvad hun skulle skrive på sit eget sprog.

En anden elev fortæller om en lignende hændelse:

Elev: Det er lidt sværere end at lave almindelige lektier, fordi min familie forstår ikke altid opgaverne. Vi forstår godt, hvad det går ud på, men nogle gange så er det lidt svært for min familie, fordi de ikke helt ved, hvad det er, jeg fortæller. Mine forældre taler dansk, min mor taler dansk, og min far taler en smule dansk, så det var ikke fordi, det var svært for dem at læse. Det var mere, hvad er personkarakteristik, så skulle jeg fortælle, hvad det betød og hvad det er.

De to citater illustrerer en udfordring ved projektet fra elevernes perspektiv, som potentielt kan komme til at begrænse aktiviteten omkring familieopgaver i hjemmene. Eleverne beskriver i citaterne, hvordan deres forældre kan have svært ved at forstå, hvordan familieopgaverne skal løses. Forældrene og elevernes fælles samarbejde om familieopgaver og særligt elevernes læringsudbytte kan således blive hæmmet af disse udfordringer. Derfor synes det også at være centralt med en grundig vejledning eller introduktion af eleverne, når de tager familieopgaver med hjem.

3.3 Delkonklusion

Dette kapitel har på baggrund af projekt Lær med Familien undersøgt elevernes faglige og trivselsmæssige udvikling på tre klassetrin, henholdsvis 2., 5. og 8. klassetrin. Udviklingen undersøges på baggrund af fire indeks: Skoletrivsel, Faglig selvtilid, Motivation og Forældreengagement.

Analysen viser på tværs af de tre klassetrin kun få statistisk sikre ændringer på tværs af tid på indsatsskolerne. For eleverne på 2. klassetrin er der en positiv udvikling i elevernes selvvaluerede skoletrivsel. For 5. klassetrin viser analysen en marginal negativ ændring i oplevelsen af forældrenes engagement, hvilket også viser sig for 8. klassetrin. På 8. klassetrin vurderer eleverne endvidere en marginal negativ ændring i faglig selvtilid. Ændringerne er dog små – og ikke substantielle.

Når vi sammenholder udviklingen på indsatsskolerne med udviklingen på sammenligningsskolerne, er der ligeledes kun få statistisk sikre forskelle. Analysen viser dog, at eleverne på 2. klassetrin vurderer deres skoletrivsel til at være ca. 10 procentpoint større, hvis vi sammenligner med udviklingen på sammenligningsskolerne. En mindre, men dog også statistisk sikker udvikling, vedrører

8. klassetrin, som i sammenligning med eleverne på sammenligningsskolerne vurderer deres trivsel mindre positivt, ca. 6 procentpoint.

Når vi skal forklare disse forskelle, er det for det første relevant at nævne, at der i data viser sig at være ganske store forskelle på udviklingstendenserne på *både* klassetrins- og skoleniveau: Som nævnt i analysen, er der fx én skole, hvor 8. klasserne har oplevet en masse strukturelt "støj" i foråret 2018. Det resulterer i mindre positive tilkendegivelser i elevernes spørgeskemasvar. Det er klart sagt uden for projektets kontrol at styre sådanne begivenheder, men det har en betydning for elevernes tilkendegivelser. Sådanne forskelle kan gøre, at det samlede billede af udviklingen på skolerne og på de forskellige klassetrin ikke giver hverken en stor positiv stigning eller et negativt fald til trods for, at der både er skoler og klassetrin, som er udelukkende meget positive over for projektet, men samtidig også skoler og klassetrin, som er forholdsvis negative i deres vurdering af projektet. Den forklarende årsag hertil synes også at relatere sig til implementeringsgraden af projektet på de enkelte skoler og klassetrin. Dette diskuteres nærmere i kapitel 6.

En anden forklaring på særligt de negative udviklingstender hos fx 8. klasserne er, at eleverne er blevet bevidstgjort om forventede ændringer. Det kan i sig selv betyde, at eleverne forholder sig mere kritiske i forhold til egne forældres indsats end eleverne i sammenligningsklasserne. Fra følgeforskningen omkring folkeskolereformen ved vi i forlængelse heraf, at jo ældre eleverne er, desto mere kritiske er de (Nielsen, Keilow & Westergaard, 2017). Når skolen starter et projekt og beder forældrene om at engagere sig på nye måder, som fx gennem familieopgaver, kan det sagtens tænkes, at elevernes forventninger hertil ikke er indfriet til fulde.

På baggrund af interview med eleverne på 5. klassetrin viser analysen endvidere, at eleverne umiddelbart er glade for Lær med Familien. Det gælder ikke mindst familieopgaverne, som i høj grad fremstår som billedet på Lær med Familien for eleverne. Citaterne i analysen viser, at eleverne bruger ord som "sjovt" og "hyggeligt", når de omtaler den sociale værdi af familieopgaverne. Det er ord, som indikerer, at eleverne er motiverede for at lave opgaverne, ligesom det viser, at sådanne opgaver styrker elevernes faglige selvtillid, fordi de i højere grad oplever, de er med til at diskutere, debattere og være i dialog med forældrene. Sådanne refleksioner fra eleverne resonerer med Lær med Familiens slutmål om en øget faglighed på sigt hos eleverne, ligesom det lever op til evalueringens forventninger 1 og 2.

Mens nogle elever beskriver, hvordan de har oplevet en øget grad af engagement fra forældrenes side, hvilket flugter med projektets intentioner om at aktivere læringsmiljøet i hjemmet, oplever andre elever en række udfordringer med engagementet. Citaterne i analysen afspejler for det første, hvor værdsat dette ændrede engagement er: Særligt fokuserer eleverne på selve samværet og oplevelsen af, at forældrene prioriterer tid til skoleopgaver. Men andre elever fortæller også, at deres forældre "aldrig har tid", og at forældrene har vanskeligheder i dagligdagen med at nå sådanne opgaver. Derudover fortæller flere elever med anden etnisk baggrund end dansk, at den manglende deltagelse i opgaver fra forældrene skyldes, at forældrene kan have svært ved at forstå opgaverne, særligt fordi de ikke sprogligt kan gennemskue dem. Det udfordrer både forældrenes deltagelse og elevernes muligheder for i samspillet om opgaverne at lære med deres forældre.

4 Lær med Familien fra et forældreperspektiv

I dette kapitel fokuserer vi på forældrenes oplevelser af deltagelse i Lær med Familien.

I første del af kapitlet præsenterer vi indledningsvist udviklingen i forældrenes vurdering af samarbejdet mellem skole og hjem på tre indeks. Anden del består af en kvalitativ analyse af forældrenes oplevelser af deltagelse i projektet, herunder deres vurderinger af projektets potentialer og udfordringer samt børnenes engagement fra et forældreperspektiv.

4.1 Forældrenes vurdering af deltagelse i Lær med Familien

Projektets idégrundlag tager afsæt i et større forældreengagement i elevernes skolegang og læring. Et øget engagement fordrer, at skolens pædagogiske personale skaber rum for inddragelse af og dialog med forældrene i elevernes læringsaktiviteter. Inddragelsen sker i form af et tæt og tillidsfuldt skolehjemssamarbejde, men også på baggrund af de forskellige familieopgaver og familieferniseringen, som skal skabe en større bevidsthed hos forældrene om egne muligheder for at bidrage til og deltage i elevernes læringsaktiviteter.

På denne baggrund udarbejder vi tre indeks, som kan måle udviklingen i forhold til ovenstående intentioner. De tre indeks er:

- Skolehjemssamarbejde
- Deltagelse i hjemmeopgaver
- Syn på skolen

I Tabel 4.1 vises de udvalgte indeks og spørgsmålsformuleringer. Indeks 1, Skolehjemssamarbejde, måler udviklingen i forældrenes opfattelse af skolehjemssamarbejdet. Indeks 2, Deltagelse i hjemmeopgaver, måler graden af forældrenes egen vurdering af involvering i elevernes skolegang, mens indeks 3, Syn på skolen, måler forældrenes tillid og syn på deres børns skole.

Tabel 4.1 Overblik over spørgsmål for forældrene

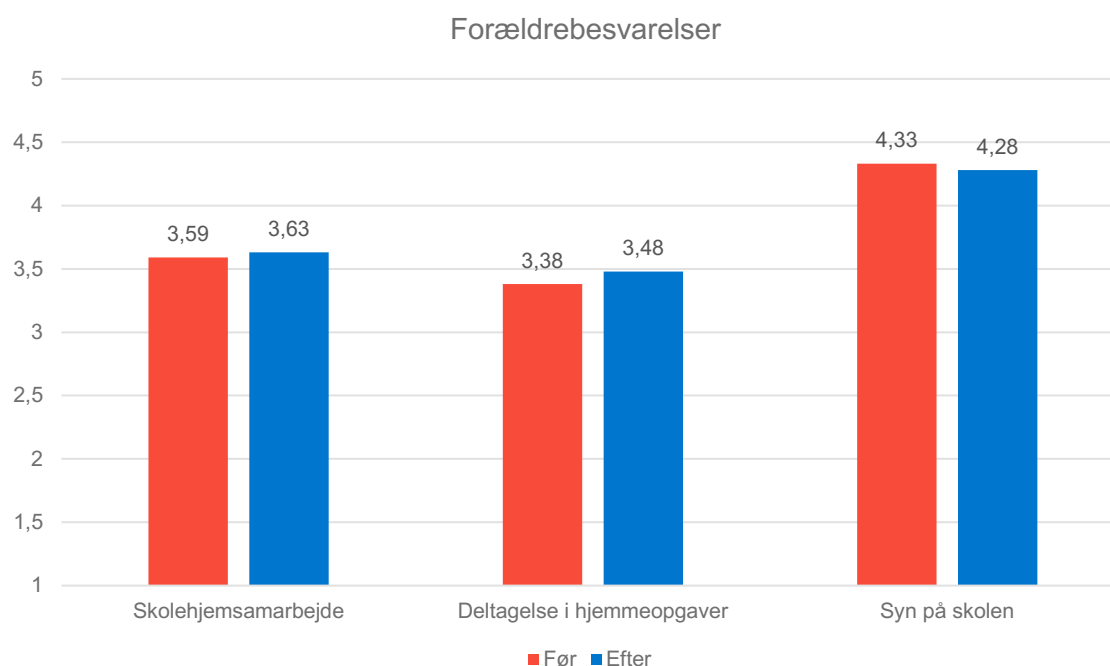
Indeks	Spørgsmål
Skolehjemssamarbejde	<ol style="list-style-type: none"> 1. Jeg oplever, at samarbejdet med lærerne om mit barns skolegang er godt. 2. Jeg føler mig velorienteret om, hvordan mit barn klarer sig fagligt. 3. Jeg føler mig velorienteret om, hvordan mit barn klarer sig socialt. 4. Jeg føler mig inddraget i, hvordan mit barn klarer sig fagligt. 5. Jeg føler mig inddraget i, hvordan mit barn klarer sig socialt. 6. Oplever du, at dit barns lærere lytter til dine holdninger og synspunkter? 7. Oplever du, at dine erfaringer bliver brugt i forhold til dit barns skolegang (fx fra jeres familieliv, din skolegang, dit arbejdsliv)? 8. Synes du, at dit barns lærere giver dig gode ideer til, hvordan du kan støtte barnets læring derhjemme?
Deltagelse i hjemmeopgaver	<ol style="list-style-type: none"> 9. Taler med mit barn, om hvad han/hun har oplevet i skolen. 10. Taler med mit barn, om de emner og opgaver klassen arbejder med. 11. Hjælper mit barn med at søge oplysninger på fx internettet og biblioteket. 12. Tjekker skolens forældreintra eller læringsportalen for information. 13. Hjælper mit barn med at forstå, hvordan fx matematik bruges i supermarkedet?
Syn på skolen	<ol style="list-style-type: none"> 14. Mit barns lærere er dygtige undervisere. 15. Mit barns lærere er gode til at understøtte trivsel i klassen. 16. Lærerne er gode til at understøtte mit barns faglige udvikling. 17. Jeg har stor respekt for mit barns lærere. 18. Jeg kan komme i kontakt med mit barns lærere, hvis jeg har brug for det.

Note: På spørgsmål 1-5 og spørgsmål 14-18 kunne forældrene svare på en fem-trins-skala, hvor svarkategorierne går fra "Enig" til "Uenig". På spørgsmål 6, 7, 8 og 13 kunne forældrene svare på en fem-trins-skala, hvor svarkategorierne går fra "I meget høj grad" til "I meget lav grad". På spørgsmål 9-12 har der været en otte-trins-skala med svarmulighederne "hver dag", "4-6 gange om ugen", "2-3 gange om ugen", "1 gang om ugen", "2-3 gange om måneden", "1 gang om måneden" eller "aldrig".

Kilde: VIVE dataindsamling efteråret 2017 og foråret 2018

Figur 4.1 viser udviklingen på de tre indeks på indsatssskolerne. I denne analyse fastholdes spørgsmålenes oprindelige værdier, og derfor svarer værdien 5 til en meget positiv tilgang, mens 1 er meget negativt. Analysen viser ingen statistisk sikker udvikling på tværs af tid. Mest iøjnefaldende – og positivt for de deltagende skoler i evalueringen – er dog, at de fleste af de forældre, som har besvaret spørgeskemaet, har et meget positivt syn på deres egen respektive skole. Mens skala-midtpunktet er 2,5, som udtrykker en middel tilfredshed, er 4,33 i fx før-målingen et ganske højt niveau af tilfredshed. Forældrene udtrykker derfor over middel tilfredshed i forhold til skolehjemssamarbejdet og deltagelse i hjemmeopgaver.

Figur 4.1 Overblik over udviklingen i de tre indeks for forældre

Note: Forskelle på gennemsnit er statistisk sikre på ($p < 0,10$). Antal besvarelser N: Forældre = 293 (før), 252 (efter)
Kilde: VIVE dataindsamling efteråret 2017 og foråret 2018. Beregninger foretaget af VIVE.

Der er ret forskellige holdninger og vurderinger af projektet, hvilket resulterer i, at det samlede billede af udviklingen ikke giver hverken en stor positiv stigning eller et negativt fald. Disse forskelle – og hvad gennemsnittet dækker over – kommer mere til udtryk i afsnit 4.2, hvor det kvalitative materiale afslører de ret betydelige forskelle i oplevelserne af projektet.

4.2 Forældrenes oplevelser af at deltage i projektet

Mens den kvantitative analyser ikke viser statistisk sikre ændringer, giver det kvalitative materiale indsigt i forældrenes holdninger til projektets aktiviteter, herunder potentialer og udfordringer. Interviewene består af fokusgruppeinterview fra tre af skolerne.¹⁰

4.2.1 Projektets potentialer fra forældrenes perspektiv

Det er en ambition i Lær med Familien at inddrage forældrene som en ressource i elevernes læring. I den forbindelse er det særlig vigtigt, at forældrene er imødekommende over for nye måder at tilgå elevernes læring i hjemmene samt forandringer i deres egen rolle heri. For at denne forandring kan finde sted, skal projektets aktiviteter fremstå meningsfulde for forældrene.

Størstedelen af de interviewede forældre giver da også udtryk for, at Lær med Familien har potentiale til at skabe denne form for forandring hos dem. Vi ser blandt andet denne holdning ved, at flere

¹⁰ Forældre fra skolen med lavest socioøkonomisk baggrund deltog ikke.

forældre løbende i interviewene tydeliggør, hvilken rolle de selv *kan* have i forhold til elevernes læring. Flere forældre udtrykker, at de er blevet opmærksomme på, hvordan de kan bidrage til elevernes læring, hvilket eksemplificeres med følgende citat:

Forælder, 5. klasse: Jeg er blevet mindet om, at jeg også har en rolle i det her med læring. Det har jeg ikke været opmærksom på, eller jeg er kommet lidt væk fra, at jeg også kan give noget den vej rundt. At jeg ikke kun står for sjov og at køre til fritidsaktiviteter, men jeg også kan blive spurgt om et eller andet: "Jeg har set det, men jeg har hørt det her henne i skolen, hvordan hænger det sammen"? Og så kan jeg så prøve at forklare, hvordan jeg ser på tingene.

Citatet viser, hvordan projektet skaber en større bevidsthed om egen rolle hos denne forælder. En rolle, som også vedrører "det her med læring" og "ikke kun for sjov". Denne forælder beskriver videre, at forælderrollen til et skolebarn *også* kan bestå i at tale om og give egne perspektiver på emner, som eleven er optaget af andetsteds fra, fx skolen. Det kan tolkes som et udtryk for, at projektet har været med til at gøre forældrene opmærksomme på, at de har ressourcer i form af egne perspektiver og erfaringer, som de kan byde ind med. Her kan forældrenes indsigter – og deres forklaringer – være med til at nuancere og skabe sammenhænge i elevernes viden om bestemte emner. Denne betragtning om frugtbarheden af at diskutere, at være i dialog med barnet, var ligeledes tydelig hos eleverne, jf. sidste kapitel.

Ifølge flere forældre giver familieopgaverne og familiefernisering en bedre mulighed for at følge med i elevens faglige udvikling. Disse forældre udtrykker, at folkeskolereformen, som dog mangesteds tilbyder lektiehjælp på skolen i form af cafeer eller integreret i den faglige undervisning (se Jensen, Nielsen & Arendt, 2018), har gjort det sværere at følge med i elevernes udvikling og faglige fokus. Det kan derfor opleves som at miste (en velkendt) mulighed for at følge med. Med aktiviteterne i Lær med Familien tilkendegiver flere af de interviewede forældre, at de har fået den information "tilbage". En forælder beskriver, hvordan hun bruger aktiviteter i Lær med Familien til at følge med i elevernes skolegang:

Forælder, 5. klasse: Det er overordnet godt med noget, som kan træde i stedet for de lektier, som børnene jo ikke skal lave mere. Det giver os mulighed for at se, hvad der foregår. Vi får et puf til at lave et eller andet med vores børn, som har med skolen at gøre, så vi den vej rundt kan se, hvad der foregår.

Citatets første del illustrerer, hvordan forældrene med aktiviteterne får en bedre mulighed for at følge med i, hvad eleverne fagligt foretager sig i skolen. Men anden del af citatet vidner om det engagement, som projektet netop forsøger at frembringe. Når denne forælder taler om at få et lille "puf", som opfordrer vedkommende til at lave noget med sine børn, som er skolerelateret, tolker vi det på den måde, at aktiviteterne i regi af Lær med Familien skaber en mulighed for forældrene til at deltage mere aktivt i elevernes skolegang. Det må samtidig formodes at skabe mere tillid mellem forældre og skole, fordi kombinationen af mere indsigt om aktiviteter mv. og et større engagement i det faglige skaber en større forståelse hos forældrene af, hvad der foregår i skolen.

4.2.2 Forældrenes syn på elevernes engagement

I sidste ende er det et grundlæggende mål for projektet at øge elevernes læringsudbytte og trivsel. En øget indlæring foregår bedst, når elever er motiverede og engagerede for de aktiviteter, som pågår.

Flere af de interviewede forældre beskriver, hvordan de har oplevet et stigende engagement hos deres børn, når der skal laves skolerelateret arbejde i hjemmene under projektperioden. En forælder beskriver dette engagement således:

Forælder, 8. klasse: Min datter synes, det har været sjovt at skulle gå til morfar med en opgave fra skolen af. Det gør den officiel på en eller anden måde. Og man hører måske nogle fortællinger fra andre familier, som man ikke kan høre fra sin egen familie. Det giver også nogle dimensioner i klassen, om hvor forskellige familierne er. Det tror jeg er for dem, som ikke lige have fået snakket, til at gå måske hjem og snakke. Jeg synes, det har været nogle gode aktiviteter, og lærerne har været gode til at skrive, at nu kommer der en aktivitet. Så jeg har været bevidst om det, og mine opgaver har så været at spille ind og være med i det her.

Citatet handler om en hændelse, hvor eleven er blevet stillet til opgave at tale med sine bedsteforældre om deres barndom. Efterfølgende har eleverne fulgt op på samtalerne i klassen. Forælderen beskriver i første del af citatet, hvordan datteren har haft en positiv oplevelse med at involvere sin morfar i opgaven. I anden del af citatet reflekterer forælderen videre over, hvordan disse forskellige fortællinger, som udspringer af elevernes samtaler med forældre og bedsteforældre, kan give eleverne et indblik i familiers baggrunde. Slutteligt bemærker denne forælder, at elevernes samtaler i klassen kan opfordre de elever, som ikke har fået talt med deres forældre eller bedsteforældre til at gøre det.

Forældre til eleverne i de mindre klasser beskriver også, at de fx har talt om vandforbrug og energikilder i hjemmet. Det kan samlet set tolkes som et udtryk for, at familieopgaverne har potentiale til at facilitere samtaler mellem elever og forældre (og bedsteforældre), som eleverne er engagerede og nysgerrige i. Derudover beskriver forælderen i citatet, at vedkommende oplever et engagement hos sin datter i den stillede opgave.

I forlængelse af denne forælders perspektiv, fortæller en anden forælder, hvordan datteren har haft stor glæde af den form, projektets opgaver kommer i:

Forælder, 5. klasse: Min datter har godt kunne lide, at hun har været i kontrol over det at involvere mig i stedet for, jeg kommer og siger, har du lavet dine lektier, eller skal jeg komme og vise dig et eller andet. Hun har kunnet stille os opgaver, og den vej rundt har hun kunnet kommandere os rundt. Det er min fornemmelse, at det har hun godt kunne lide.

Denne forælder beskriver, hvordan vedkommende oplever en forskel i dynamikken omkring opgaveløsning i hjemmet fra før og uden projektperioden for Lær med Familien. I løsningen af familieopgaver er det i højere grad datteren, som igangsætter og er "i kontrol over" opgaven. Det vidner om en faglig selvtilid. Familieopgavernes form, hvor eleven inddrager forældrene – modsat lektier, som denne forælder mere oplever som noget, der skal kontrolleres, om datteren har fået lavet – er i højere grad forbundet med noget positivt. Det kan tolkes som, at en udvikling af selvstændigheden sker, fordi "hun kan kommandere os lidt rundt". Ifølge denne forælder er eleven i førersædet, og det skaber umiddelbart en større faglig selvsikkerhed.

4.3 Tillid til skolen

Et godt skolehjemssamarbejde bygger på tillidsfulde relationer. Relationer, hvor forældrene anskues som en ressource i barnets opvækst. Derfor er det også et mål med Lær med Familien at udvikle

en praksis, som skaber ligeværd i relationen mellem skole og hjem. Denne praksis betyder, at det pædagogiske personale udviser tillid til forældre; tillid til, at alle forældre kan bidrage – og alle forældre er en ressource. Derfor skal forældrene opleve, at der er brug for deres viden, og at deres hjælp er værdsat.

Flere forældre fortæller også om denne tillid. Mens nogle forældre ikke oplever en ændring i deres syn på skolen, beskriver andre, fx denne forælder, hvordan Lær med Familien kan skabe et grundlag for en praksis, som kan skabe mere tillid. En forælder fortæller:

Forælder, 5. klasse: Vi har haft nogle lærere, som har været rigtig gode til at sige: "Det her er en Lær med Familien aktivitet, og vi vil gerne bede jer om sådan og sådan. Det er ligesom blevet flaget med, at nu skal I involvere jer. "Vi vil gerne have jer med i dette læringsforløb". Jeg synes, vores lærer har gjort meget ud af det, og jeg er også enig i, at det er noget, som folkeskolen skal blive bedre til. Vi har fx Åben skole, som jo netop siger, at vi skal hive forældre ind og de omkringliggende virksomheder ind. Det er de så gode til.

Centralt i citatet er, hvordan denne forælder oplever, at lærerne har været rigtig gode til at "involvare" klassens forældre i Lær med Familien-aktiviteter. "Vi vil gerne have jer med i dette læringsforløb"-citatet tydeliggør en oplevelse af, at personalet gerne vil have forældrene mere med. Den analytiske pointe er her, at personalet har formået at række ud til forældrene på en inkluderende og tillidsfuld facon, som gør forældrene motiveret for at deltage.

4.4 Delkonklusion

I dette afsnit undersøges forældrenes vurdering og oplevelse af at deltage i Lær med Familien.

I første omgang viser den kvantitative analyse, som måler forældrenes selv vurderede udvikling på tre indeks, ingen statistisk sikker udvikling. De tre indeks måler henholdsvis skolehjemssamarbejde, deltagelse i hjemmeopgaver og syn på skolen. Forældrene er dog på tværs af tid gennemgående ret tilfredse med deres respektive skoler.

Selvom den kvantitative undersøgelse ikke viser nogle statistisk sikre ændringer, viser interview med forældrene, at størstedelen af disse er tilfredse med projektet. Flere af de interviewede forældre udtrykker, at Lær med Familien har gjort dem mere bevidste om deres rolle i at fremme et læringsmiljø i hjemmet. Sådanne tilkendegivelser flugter med forventning 1, jf. afsnit 1.2.

Interviewene med forældrene tydeliggør endvidere, at projektet har gjort flere af forældrene bevidste om, at de har ressourcer i form af egne perspektiver og erfaringer. Ressourcer, som kan være med til at skabe en større forståelse af et skolerelevant emne, ligesom forældrenes deltagelse i fx familieopgaverne kan være med til at nuancere og skabe sammenhænge i elevernes viden om bestemte emner. Samme konklusioner viste analysen i elevkapitlet. Denne udvikling stemmer overens med forventning 3, jf. afsnit 1.2.

Det er dog centralt at tage det metodiske forbehold, at det ikke har været muligt at interviewe forældre på skolen med lavest socioøkonomisk baggrund. At det ikke har været muligt at interviewe disse forældre, udgør derfor en begrænsning i forhold til tolkningen af ovenstående resultater. Forældrene, som det ikke har været muligt at interviewe, udgør den samme gruppe, som nogle af eleverne også omtaler i elevinterviewet. Det vil sige en gruppe, som har udfordringer rent sprogligt, og som dermed kan være udfordret i forhold til at deltage i aktiviteterne.

Flere af forældrene fortæller, at fx familiefjernisering er en kilde til større information og viden om, hvad eleverne foretager sig i skolen, jf. afsnit 1.2, forventning 2. Det er *med* til at skabe en større tillid til skolen som helhed, hvilket også har været en ambition med Lær med Familien. Analysen viser også, at de fleste forældre oplever et engagement hos deres børn, når der skal laves skolerelateret arbejde i hjemmene under projektperioden. Dette engagement afspejles delvist af den kvalitative elevanalyse. Det sker ikke mindst i form af en større selvstændighed om at få lavet opgaver, men også mere initiativ fra børnene.

Der har også været forældre, som fortæller, at de ikke synes, Lær med Familien har været tydelig nok i deres hverdag. Det synes umiddelbart at have en sammenhæng med en mindre succesfuld implementering af aktiviteterne i regi af Lær med Familien. Det vender vi tilbage til i kapitel 6.

5 Personalets oplevelser af udviklingen hos eleverne, forældre og sig selv

Dette kapitel undersøger det pædagogiske personales oplevelse af deltagelse i Lær med Familien.

Vi undersøger indledningsvist lærernes vurderinger af elevernes faglige udvikling, herunder deres motivation for skolegang. Derudover undersøger vi det pædagogiske personales perspektiv på forældrenes engagement og deltagelse. Kapitlet afsluttes med en vurdering af personalets oplevelse af egen rolle samt en vurdering af projektets konkrete aktiviteter. Afsæt for analysen er de kvalitative data indsamlet gennem interview med lærerne på indsatssskolerne.

5.1 Vurderinger af elevernes faglige udvikling, engagement og deltagelse

5.1.1 Projektets potentiale

En overordnet betragtning fra det pædagogiske personale på tværs af skolerne er, at projektets potentiale er størst på de lavere klassetrin. Det gælder både projektets relevans i et fagligt perspektiv for den enkelte elev, men også i forhold til at engagere forældrene. De følgende to perspektiver tydeliggør dette perspektiv:

Lærer: Hvis jeg var skoleleder, vil jeg måske bygge det op på en anden måde: Så ville jeg tage fat på indskolingen, fordi løbet er lidt kørt deroppe i 8. klasse, og der er rigtig mange forældre, som er stået af; som har den der, de styrer det selv, og de kommer og siger, hvis de har brug for hjælp. De skal jo være mere selvkørende, end man er i indskolingen, de skal snart videre på gymnasiet eller en anden uddannelse, så sådan skal det være. Så hvis man startede med at introducere det i indskolingen, så kunne man sige, at det blev en del af skolen fremadrettet. Så er de selvklært, så får man startet stille og roligt op med det.

En række perspektiver folder sig ud i citatet. For denne lærer er projektet mest relevant for indskolingen. Det skyldes ikke mindst en oplevelse af, at flere forældre, ifølge læreren, har en oplevelse af, at eleverne i 8. klasse er – eller skal være – ”selvkørende”. At eleverne på de ældre årgange i større grad ”selv styrer”, og at de ”kommer og siger, hvis de har brug for hjælp”.

Det er dog ikke alle interviewede personaler, som deler denne tankegang, og andre interviewede blandt det pædagogiske personale fortæller også, at det netop er meningen med projektet, at forældrene skal være en ressource uanset alder, uddannelse mv. Disse refleksioner giver en anden lærer udtryk for på følgende måde:

Lærer: Det giver mere på indskolingen og mellemtrinnet måske også. I overbygning er der nogen, de klarer sig selv på det tidspunkt. De vil gerne vise deres ting frem til fernisering, der er de stolte af det, men de daglige lektier, det skal forældrene ikke blande sig i, det kan de godt selv. Hvis man skal køre videre i 8. og 9., så skal de lige vænne sig til det.

I dette citat er det igen holdningen, at på overbygningen ”klarer eleverne sig selv”. Her er det ifølge læreren i højere grad eleverne selv, som ønsker at stå på egne ben. Denne tankegang om, at eleverne klarer sig selv, kan naturligvis også være med til at forklare, hvorfor Lær med Familien ikke

slår igennem på 8. klassetrin. Hvis personalet vurderer, at aktiviteterne ikke vil ændre noget fagligt og trivselsmæssigt, har en forandring som denne svære vilkår.

Begge citater kredser dog samtidig om en pointe om tilvænning – om en skolekultur, der *kan* forandres. For i det første citat konkluderer læreren også, at udskolingseleverne godt kunne vænne sig til tilgangen og aktiviteterne, hvis skolen introducerede det i indskoling. I andet citat fortæller læreren direkte, at projektet er mest givende i indskoling og mellemtrinnet, men pointerer så dernæst, at det måske også handler om, at udskolingseleverne blot ”skal vænne sig til det”. Som de to citater tydeliggør, er det de interviewede underviseres opfattelse, at projektet har størst potentiale på de yngre årgange. Denne vurdering finder umiddelbart støtte af de kvantitative fund i kapitel 3.

Det pædagogiske personale på 2. klassetrin på tværs af skolerne synes mest tilfredse med projektet, mens det pædagogiske personale i 8. klassetrin har haft de største udfordringer. Dette afspejles delvist også af de foregående refleksioner. For modsat personalet på 8. klassetrin, forklarer en lærer på 2. klassetrin her, hvordan vedkommende ser på projektets betydning for elevernes læringsudbytte og engagement:

Lærer: Det betyder meget for børnene, at de får lov til at få en opgave med hjem, hvor de skal involvere mor og far i det. Det giver noget for dem, det synes jeg.

Citatet beskriver meget simpelt, hvad både elever og forældre indtil videre også har påpeget, nemlig at eleverne har stor glæde af projektet, særligt på 2. klassetrin. Som også flere elever forklarer, er det særligt inddragelsen af forældre i familieopgaverne, som vækker elevernes begejstring. Citatet står også delvist i kontrast til de to foregående citater.

Selvom de kvantitative målinger ikke kunne påvise statistisk sikre ændringer på tværs af tid, er flere undervisere meget klare i mælet, når de udtrykker, hvordan særligt familieopgaverne øger elevernes motivation for læring samt deres faglige selvtillid. En lærer på 2. klassetrin forklarer:

Lærer: Jeg synes ikke, det har skubbet så meget til deres faglige udvikling, men deres følelser har jo været på spil, hvor de har været glade og stolte over, at de har lavet en opgave. Den der stolthed. Deres øjne har strålet af glæde og stolthed.

Selvom læreren i citatet forklarer, at projektet ikke umiddelbart har skubbet til elevernes faglige udvikling, har eleverne ”strålet af glæde og stolthed”, når de kommer i skole med opgaver, som de har lavet sammen med deres forældre. Det virker logisk, at faglige aktiviteter som stolthed og glæde i sidste ende må formodes at have en effekt på elevernes faglige udbytte på den lange bane.

Mindre entusiastiske er det pædagogiske personale på 5. klassetrin. Nogle undervisere tilkendegiver positive erfaringer med projektet, mens andre er lidt mindre optimistiske omkring fx betydningen af projektet. En lærer beskriver det på følgende måde:

Lærer: Hvis jeg skal sige noget om selve effekten i 5. årgang, så har det sådan firkantet set hverken gjort dem værre eller bedre. Det har ikke haft en banebrydende effekt, hvor man kan sige, det her, det har lige – jo, vi er fx kommet ind på nogle andre nuancer og facetter og sådan noget, men det kunne jeg også have gjort alligevel, men det er svært at sige.

Læreren på 5. årgang beskriver i citatet, at hun har svært ved at se betydningen af projektet i sin klasse. Hun fortæller, at det firkantet sagt ”hverken har gjort det værre eller bedre”. Hun supplerer dog med, at eleverne i undervisningen er kommet ind på nuancer og facetter af emner i forbindelse med familieopgaverne, hvilket harmonerer med projektets intentioner.

På tværs af de tre deltagende årgange fremstår det tydeligt, at nogle pædagogiske personaler har haft svært ved at udmønte aktiviteterne i hverdagen. Det gælder både i forhold til at fremdrive en entusiasme hos eleverne, men også at få forældrene til at deltage. Desuden beskriver flere, at der i 8. klasse foregår mange aktiviteter, som centrerer sig om elevernes fremtidige valg af ungdomsuddannelser, fx brobygning, praktik, uddannelsesaftener osv. Det betyder, at tiden til den normale undervisningstid er under pres. Derfor har det pædagogiske personale også haft svært ved at implementere Lær med Familien i hverdagen, hvilket også kan være med til at forklare de mange nulfund i det kvantitative afsnit. Det eksemplificeres med følgende citat fra en lærer i 8. klasse:

Lærer: I 8. klasse har du praktik, du har brobygning, du har alle mulige ting, du skal nå: uddannelsesaftener og det ene og det andet og det tredje og det fjerde. Vi har haft ekstremt mange projekter på vores årgang, og det er endt ud med, at jeg er blevet nødt til at udvælge min tid, skal jeg have min normale undervisning, eller skal jeg ikke have min normale undervisning. Det er jeg blevet nødt til nogle gange, så har jeg forsøgt at inkorporere Lær med Familien så meget, som jeg kunne, når der har været tid til det. Og så har jeg faktisk ikke rigtig tænkt over det til før næste gang igen, hov, det er min tur, så skal vi lige have fundet ud af det.

Citatet udtrykker, at de har haft svært ved at udmønte projektets forskellige aktiviteter i en travl hverdag, hvor der er mange krav, projekter mv. Citatet kan dermed bruges til at forstå og forklare, hvorfor der ikke synes at være sket målbare udviklinger på 8. årgang på tværs af skolerne. Selvom de beskrevne aktiviteter ikke udelukker brugen af familieopgaver eller familiefernisering, har det været svært for flere lærere at indarbejde det i den almindelige hverdag. Men citatet kan også anvendes til at argumentere for, at Lær med Familien i sin nuværende form, ifølge det pædagogiske personale, i større grad henvender sig til de yngre årgange. Omvendt synes intentionen – og aktiviteterne i regi af Lær med Familien – at kunne rumme de aktiviteter, fx brobygning og praktik, som er obligatoriske på de ældre klassetrin.

Derfor afslutter vi afsnittet med følgende kommentar fra en lærer, som underviser på 5. årgang. I samlet kor lyder det fra det pædagogiske personale, at projektet har en positiv indflydelse, hvis det forankres i skolen i de små klasser. En lærer påpeger:

Lærer: Hvis jeg var den, nu er jeg på mellemtrinnet, men for mig, er det meget oplagt at gøre i indskolingen, og så ville jeg sige, så trapper nødvendigheden af Lær med Familien ned. Det mest oplagte er at gøre det i de små klasser, tænker jeg, også med hensyn til læsning og dansk, børn skal jo læse hjemme, men det kan være svært. Navnlige, når de lærer at læse, er det relevant, det første år, er det meget oplagt. Nødvendigheden af det er mest relevant i indskolingen, så kan det godt fade lidt ud.

Med projekt Lær med Familien er der mulighed for at skabe en god kultur i hjemmene fra elevernes skolestart, hvor det er vigtigt, at forældre deltager i de daglige træningsopgaver som fx læsning og matematik. Lær med Familiens opgaver i dens nuværende form kan derfor ud fra lærernes perspektiv tolkes som et positivt bidrag til elevernes motivation for læring og deres faglige selvtillid i særligt de små klasser.

5.2 Vurdering af forældrenes engagement og deltagelse

En del af formålet med projekt Lær med Familien er at inddrage flere forældre som en ressource for elevernes læring ved at engagere forældrene og hjemmene i de faglige emner, som eleverne bliver

undervist i skolen. Det er hensigten, at alle forældre skal kunne bidrage uanset faglighed og kompetencer.

I kapitel 3 viste analysen, hvordan flere af eleverne har oplevet et andet engagement hos deres forældre. Mere samvær og flere faglige samtaler. Men analysen illustrerede samtidig, hvordan nogle elever også oplever, at deres forældre ikke har haft overskud, tid eller kompetencer til at involvere sig.

Samme varierede oplevelser har det pædagogiske personale haft. De fleste af de interviewede udtrykker, at langt de fleste elever kommer tilbage med familieopgaver, som de har løst i fælleskab med deres forældre, og at langt de fleste forældre møder op til de afholdte familieforningser. Det er i sig selv positivt i forhold til projektets ambition om, at alle elever og forældre skal kunne deltage. Men flere af de interviewede personaler udtrykker også en tvivl om, hvorvidt projektet gør en forskel for de forældre, som før projektet heller ikke var betragteligt engagerede i skolen. Lærerne beskriver, på tværs af skoler og klassetrin, at de ikke er overraskede over, hvilke forældre som involverer sig i aktiviteterne, og de forældre, som involverer sig i mindre grad. I nedenstående citat beskriver en lærer, hvordan de forsøger at engagere forældrene gennem ekstra kommunikation:

Lærer: Der, hvor udfordringen er, er ikke eleverne. De vil rigtig gerne. Det oplever jeg hos mine. Det er forældrene, som skal sættes i gang. Vi har jo det her intrasystem... vi skal jo faktisk ikke sende brev, og alligevel sendte vi det til eleven som papir og sagde, nu skal du huske at vise den til til far og mor, også selvom vi lagde det ud på intra, fordi vi har rigtig mange, som ikke går ind og tjekker intra, og det er et problem, fordi de skal ind og tjekke intra, fordi de får jo også normale lektier for, som vi ikke kalder familieopgaver, som de også skal lave, og det er primært de elever, hvis forældre, som ikke tjekker intra, som ikke får det lavet, fordi de glemmer det.

Læreren konstaterer her, at det kan være en udfordring for nogle forældre at tjekke Forældre-Intra. Det er et konkret eksempel på, at det pædagogiske personale stadig står med en gruppe af forældre, som er svære at få engagerede. I dette tilfælde har det pædagogiske personale forsøgt at kommunikere pr. brev til forældrene for at gøre forældrene mere opmærksomme på at skulle involvere sig i elevernes skoleopgaver, herunder familieopgaverne.

En måde, hvorpå forældrenes involvering i elevernes skolegang kan øges, er via succesfulde oplevelser, som udbygger tilliden til skolen hos forældre. Et par lærere nævner, at de forestiller sig, at projektet kan have potentiale til at vække tillid og ændre på nogle forældres syn på skolen:

Lærer: Projektet går ikke ud på, at man skal løfte de svage, men at man skal løfte alle. Det er vigtigt, man har ofte fokus på dem, som ikke er med. Det vi har fokus på her, er, at alle forældre kan noget, det så vi fx med det her med at sy, vi kan bruge de forældre, som ellers ikke har haft stor tilknytning til skolen; vise forældrene, at de er velkomne i skolen, at vi gerne vil bruge dem, blive en del af fællesskabet blandt skolen, både ved at tale om det gode og det dårlige.

Citatet viser et centralt potentiale ved projekt Lær med Familien i forhold til at skabe relationer mellem forældre og skole. Lær med Familiens fokus på ressourcer, som ikke nødvendigvis er faglige- eller boglige kompetencer, giver mulighed for at inddrage forældre, som har andre færdigheder, fx at sy. Projektet skaber dermed mulighed for at inddrage forældre, som normalt ikke kommer i skolen, i fællesskabet omkring skolen og børnenes læring ved at anerkende og efterspørge de kompetencer, som forældrene er i besiddelse af.

Samme oplevelse har en anden lærer, som videre forklarer, hvordan hun oplever, at Lær med Familien har potentialet til at skabe en bedre relation mellem skole og hjem, projektets egentlige formål.:

Lærer: Forældrene har ikke altid overskud til at klare tingene, men jeg kan se ændring hos forældrene. Skolen vil ikke kun noget negativt, og når kontakten er positiv, ændrer det forældrenes holdning til at være i skolen. Det betyder ikke altid, at alting bliver lavet til tiden, og forældrene fortæller selv, hvorfor tingene er smuttet. Det har potentiale til at skabe bedre relation mellem forældre og lærere og få forældrene til at deltage, men også at lærerne får en forståelse for forældrenes situation og mennesket bag forældrene.

Citatet illustrerer, hvordan projektet har et "potentiale" for at skabe en "bedre relation mellem forældre og lærere", hvilket er en særlig ambition for projektet. For igennem en forbedret relation udvikles en gensidig forståelse mellem forældre og pædagogisk personale, både via tættere kontakt om både negative, men også positive forhold ved skolen. Den positive kontakt kan ændre forældrenes holdning til skolen og skabe en bedre kommunikation mellem forældre og personale om fx hjemmeopgaver, som ikke er blevet lavet. Den forbedrede kontakt mellem forældre og personale giver, ud over positive erfaringer med skole hos forældrene, også personalet en forståelse af situationen i hjemmene, og som læreren beskriver det: "mennesket bag forældrene".

5.3 Vurdering af egen rolle

Sammen med forældrene er personalet nøglepersoner i forhold til at opretholde Lær med Familien som en del af elevernes dagligdag. Det pædagogiske personale er som medierende led mellem elev og forældre en helt central aktør, og derfor har personalets engagement i projektet en stor betydning for projektets chancer for at få succes. Derfor undersøger vi også, om projektet har flyttet det pædagogiske personale i en retning af en ny forståelse af deres rolle i ledet mellem forældre og elev. Betydningen af motivation for deltagelse vender vi også tilbage til i kapitel 6.2.

Lærernes vurdering af egen rolle i projektet bærer først og fremmest præg af, at flere af lærerne i begyndelsen af projektet ikke oplevede, at projektets indsatser var anderledes end den måde, som de tidligere har praktiseret undervisning på. Men som det følgende citat illustrerer, så sniger der sig en ny erkendelse ind, som er sammenlignelig med forældrenes bevidstgørelse af egne ressourcer og rolle i forhold til at understøtte elevernes læring i løbet af projektet. En lærer forklarer:

Lærer: Jeg er blevet bevidst om egen rolle angående at understøtte den daglige samtale i hjemmene, og jeg gør meget ud af at opfordre forældrene til at tale med deres børn om det faglige arbejde.

I citatet beskriver en lærer, at hun er blevet bevidst om sin rolle med at fremme læringsmiljøet i hjemmet, og en anden lærer beskriver, at hun betragter den viden, hun har fået gennem deltagelse i projektet, som en opkvalificering af sin egen faglighed:

Lærer: Jeg vil gerne fortsætte ud fra den erfaring og "påklædning", som jeg har fået. Uden det skal formaliseres til, at nu skal vi køre projekt på skolen omkring det her. Jeg kunne godt tænke mig at kunne betragte det som en udvikling af mig som lærer: Jeg er blevet opkvalificeret i min bevidsthed omkring nogle ting, som jeg kan gøre godt for mine elever ved at hjælpe og understøtte samtalen derhjemme, og det vil jeg resten af mit lærerliv være opmærksom på. Det behøver jeg ikke, at vi skal køre projekt omkring.

Læreren beskriver her, hvordan hun oplever, at hendes lærerrolle har udviklet sig gennem deltagelse i Lær med Familien. Hun beskriver, at den bevidstgørelse af egne kompetencer til at understøtte elevernes læring ved at inddrage hjemmene er et element, som hun vil tage med sig videre, og også praktisere og være bevidst omkring efter projektet.

En forsigtig tolkning heraf er, at projektet rent faktisk har potentialet til at skabe en kulturændring i, hvordan lærerne sammentænker forskellige læringsmiljøer, som er en af ambitionerne med projektet. Uanset om det er en ny erkendelse eller blot en genopfriskning af en eksisterende viden, er projektet med til at understrege vigtigheden af personalets rolle som ambassadør for at understøtte familiens læringsmiljø, jf. forventning 1.

5.4 Vurdering af projektets aktiviteter

Lær med Familien består i praksis af grundlæggende set af to aktiviteter: familieopgaver og familiefernisering. Aktiviteternes omfang, indhold og indflydelse på den daglige undervisning varierer fra skole til skole og fra klassetrin til klassetrin. Som også beskrevet i kapitel 3, er det primært familieopgaverne, som er billedet på projektet hos eleverne. I dette afsnit handler det også om familiefernisering.

For nogle undervisere har aktiviteterne været en platform for nytænkning og kreativitet, mens andre har brugt aktiviteterne til at gentænke eksisterende praksisser. Begge med fokus på at involvere forældrene i højere grad i deres børns arbejde med faglige opgaver stillet af skolen. Lærerne er i særlig grad begejstrede for den inspiration til undervisningen og hjemmeopgaver, som aktiviteterne har medført.

En af lærerne siger følgende om familieferniseringerne, som vi betragter som karakteristisk for det pædagogiske personales holdning:

Lærer: Selve konceptet med familieferniseringer, det har vi faktisk snakket om i mange år i forskellige teams – som en anden form for skolehjemsamtaler eller forældremøder, så det [projektet] har givet inspiration til, hvordan vi fornyer disse elementer. Jeg vil bruge ferniseringskonceptet, og også familieopgaverne, men det skal på en eller anden måde gøres let, før det kan lykkes, og det skal tænkes ind i årsplanen fra start, fx ved at stille krav til, at der skal tænkes to overordnede mål pr. forløb, eller fx dansklæreren skal indtænke fire familieopgaver ind.

De fleste interviewede personaler udtrykker, at de har afholdt familieferniseringer på årgangene, hvor eleverne har fremført forskellige præsentationer, som de har forberedt ud fra emner, de har arbejdet med i skolen, fx gyserhistorier i dansk og forskellige religioner i kristendomskundskab. Ovenstående citat beskriver tydeligt, hvordan familieferniseringerne har givet inspiration og mulighed for at arbejde med emner på nye måder. Lærerne er gennemgående glade for familieferniseringens koncept, som i høj grad har været muligt at forme, så de har kunnet understøtte de enkelte årgange og klassers emnearbejde i skolen. Interessant er det imidlertid også, at læreren her betinger, at hvis familieopgaverne skal implementeres i fremtiden, skal de planlægges i årsplanen og akkompagneres af mål til formålet.

Interviewene med det pædagogiske personale bærer ligeledes præg af, at hovedaktiviteten i projektperioden har været familieopgaverne. Lærerne beskriver en interessant udvikling i deres indstil-

ling til disse. Familieopgaverne består, som tidligere nævnt af opgaver, som eleverne løser i fællesskab med deres forældre i hjemmene. Formen og indholdet varierer på tværs af fag og klassetrin. En lærer beskriver her udviklingen i sin holdning til familieopgaverne:

Lærer: I starten var jeg meget kritisk, fordi vi nærmest blev kastet ud i det. Pludselig skulle vi lave opgaver, som vi kaldte familieopgaver, men det gør jeg jo i forvejen! Jeg kalder dem bare ikke familieopgaver. Jeg kan godt se pointen i, at det hedder familieopgaver, fordi så bliver de mere opmærksomme på, at det er en opgave, jeg laver med Familien – og ikke alene. Jeg begyndte stille og roligt at bløde op, samarbejdet med anden dansklærer, som er koordinator, den første opgave var en grammatikopgave, hvor de skulle finde ting i stuen, navneord og bøje dem i ental, ubestemt og bestemt, jeg blev ikke overrasket over, at dem, som på forhånd ville lave det, de havde lavet det, mens det var dem, jeg havde forventet ikke ville lave det, de lavede det ikke eller havde glemt det igen, igen. Jeg blev ikke overrasket, men efterhånden som vi lavede flere opgaver, der var fx de her fidgetspinnere, de var så "in", så vi tænkte, vi må bruge det til et eller andet, så vi lavede et hjul med hop ti gange, nævn ti udsagnsord eller nævn fem navneord, både grammatik og sjov og spas, og det kunne de godt lide, at det var en sjov opgave, der var flere, som kom hen og henvendte sig: "jeg har lavet det med min storebror", "jeg har lavet det med min far, og han synes, det var sjovt, at han skulle hoppe", så det var positivt, at nogle havde taget det til sig.

Første del af citatet beskriver, hvordan læreren i første omgang ikke oplever, at familieopgaverne var anderledes end de opgaver, som hun normalt laver i klassen. For "det gør jeg jo i forvejen". Hun beskriver senere, hvordan elevernes reaktioner på opgaverne fik hende overbevist om, at familieopgaverne kunne noget andet end almindelige opgaver. For selvom det var de samme elever, som i første omgang ikke fik lavet familieopgaverne, var det i næste omgang netop disse elever, som nu fik lavet opgaverne. Interessant er det imidlertid også, at læreren nævner det centrale i, at opgaverne hedder "familieopgaver". Ifølge læreren manifesterer det, at de "bliver mere opmærksomme på, at det er en opgave, jeg laver med familien – og ikke alene".

Flere lærere beskriver, hvordan denne tydeliggørelse af "Familieopgaver" frembringer et ansvar hos både elev og forælder:

Lærer: Det er det, som projektet kalder det [hjemmeopgaver/lektier], og ordlyden refererer til noget andet end lektier, og det giver familien et ansvar for, at det bliver lavet.

De sidste to citater tydeliggør vigtigheden af navnet "Familieopgaver". Navnet giver ifølge lærerne positive associationer, som samtidig inddrager forældrene i opgaveløsningen. I første citat forklarer læreren det med, at eleverne bliver mere opmærksomme på, at det er en opgave, som er tiltænkt, at de skal lave med deres familie – primært sammen med forældrene, men også søskende og bedsteforældre kan inddrages – og ikke alene. I andet citat udtrykkes det som, at "det giver familien et ansvar for, at det bliver lavet". Det tyder på, at både ordklangen og familieopgavernes indtog i hjemmene således ud fra et lærerperspektiv har været et positivt redskab i forsøget på at inddrage forældrene i læringsaktiviteter.

5.5 Delkonklusion

Dette kapitel har undersøgt det pædagogiske personales vurdering og oplevelse af at deltage i projekt Lær med Familien. Her består datagrundlaget kun af interviewmateriale.

En overordnet betragtning fra det interviewede pædagogiske personale på tværs af skolerne er, at projektets potentiale er størst på de lavere klassetrin. Personalet på 2. klassetrin vurderer overordnet, at eleverne har haft stor glæde af projektets forskellige aktiviteter. Samme personale forklarer, hvordan eleverne udtrykker stor glæde ved at skulle involvere deres forældre i opgaverne. Selvom personalet ikke ser en egentlig ændring i elevernes faglige niveau, beskriver de, hvordan eleverne har "strålet", når de fx har fremlagt i skolen. Samme vurderinger kommer eleverne med. Det flugter derfor med projektets intentioner om at øge elevernes motivation for læring.

Selvom personalet i 5. og 8. klassetrin generelt ikke ser de store ændringer i elevernes faglige og trivselsmæssige udvikling, udtrykker de stadig, at projektet har potentiale. Ifølge personalet gælder det særligt, hvis projektet allerede introduceres til eleverne tidligere, fx i indskoling. Dermed udtrykker denne del af personalet også, at det i høj grad kan handle om, at eleverne "skal vænne sig til det", det vil sige en kulturændring.

Det er hensigten med Lær med Familien, at alle forældre skal kunne bidrage uanset faglighed og kompetencer. De interviewede personaler udtrykker forskelligartede oplevelser med forældrenes engagement. Personalet udtrykker på tværs af skoler og klassetrin, at de fleste forældre deltager i aktiviteter i regi af Lær med Familien. Det gælder både opgaveløsning i forbindelse med familieopgaverne, men også fremmøde og interesse til de afholdte familieføringsarrangementer. Men flere af de interviewede tilkendegiver også en tvivl om, hvorvidt projektet rykker for de forældre, som før projektet heller ikke var betragteligt engagerede i skolen. Personalet beskriver, på tværs af skoler og klassetrin, at de ikke er overraskede over, hvilke forældre der deltager, og hvilke forældre der ikke gør. Denne indsigt harmonerer med flere af elevernes udsagn.

Det pædagogiske personale har ganske forskellige oplevelser af, hvad Lær med Familien har givet dem rent fagligt. Selvom flere af de interviewede personaler ikke mener, projektet har flyttet dem, beskriver flere andre dog, at projektet har givet dem nogle nye indsigter og betragtninger i forhold til at aktivere, revitalisere og udfordre ideen om læring i hjemmet, herunder hvilken rolle personalet spiller for at fremme dette.

6 Perspektiverende betragtninger om Lær med Familien

I dette kapitel udfolder vi personalets erfaringer med implementeringen af projektet på skolerne. Kapitlet indeholder to afsnit. I første afsnit præsenterer vi en række betragtninger og synspunkter fra det pædagogiske personale, som vedrører implementeringen af projektet på tværs af skolerne. Det er disse implementeringserfaringer, som kan være med til at forklare analysens resultater. Det er primært det pædagogiske personales oplevelser og vurderinger, som udgør grundlaget for disse konklusioner. Andet afsnit peger fremad med en række konkrete ideer og forslag til, hvordan projektet kan tilpasses og målrettes øvrige folkeskoler. Forslagene er meget specifikt anvendelige i forhold til projektets aktiviteter.

6.1 Implementering af Lær med Familien

6.1.1 Projektet skaber et fokus

I evalueringens kvalitative analysekapitler står det klart, at de fleste elever og personaler ser Lær med Familien som et meningsfuldt projekt; et projekt, som har potentiale til at skabe mere motivation for læring, bygge bro mellem hjem og skole samt engagere forældrene i elevernes læring. Derfor vil de fleste personaler gerne arbejde videre med projektets aktiviteter og ideer i en eller anden form. Projektets mål er med andre ord motiverende for to af de helt centrale deltagergrupper: Det pædagogiske personale og eleverne.

Denne opbakning giver vi to eksempler på. Her kommer en lærer og en pædagogs betragtninger om projektet og forsættelsen af dette:

Pædagog: Jeg synes, det ville være relevant at køre videre med det, hvis man får det lagt ind i sin årsplan. Jeg kan kun se, at det vil gavne rigtig mange forældre, hvis de blev inddraget noget mere.

En lærer tilføjer:

Lærer: Jeg er enig omkring, at jeg godt kunne tænke mig, at det bare havde været en del af hverdagen, og det vidste forældrene. Det er desværre bare ikke den hverdag, vi står i, så derfor synes jeg... nu har vi nogle gange et udtryk i indskolen, når vi sætter fokus på noget, så "flytter vi noget, og så bliver vi bedre til det". Jeg synes, det er det, vi gør med det her lige nu: Vi sætter fokus på det, så bliver vi bedre til det, så synes jeg, det er vigtigt, at vi gør det.

Citaterne illustrerer først og fremmest, hvad projektet er sat i søen for: "At det vil gavne rigtig mange forældre, hvis de blev inddraget". Denne refleksion rammer ned i kernen af projektets egentlige formål, og det er en succes for projektet, at pædagogen giver disse betragtninger til kende. Samme betragtninger beskrives mere indirekte, når læreren i det efterfølgende citat reflekterer og siger, at Lær med Familien "flytter noget".

I kombination med analysens fund, som viser, at både elever og forældre har oplevet, at Lær med Familien har været med til at kickstarte og forstærke en række faglige og sociale processer, giver disse betragtninger grobund til at arbejde videre med ideerne og aktiviteterne i regi af Lær med Familien.

I de næste afsnit viser vi, hvad personalet ser som afgørende skridt for at gøre aktiviteterne til en fast bestanddel af lærernes, elevernes og forældrenes dagligdag – både i tanke og i handling.

6.1.2 Ledelsens rolle: Introduktion, inddragelse og kommunikation

Forskningen om forandringer i organisationer betoner vigtigheden af at sikre opbakning til forandring internt i en organisation, såfremt en forandring skal blive succesfuld. Denne opbakning sikres ved, at ledelsen kommunikerer til de øvrige deltagende parter om, hvorfor forandringen er meningsgivende for organisationen samt inddrager samme parter i de centrale beslutninger herom (Kjer, Bavi-skar & Winter, 2015; Kotter 1996). Opbakningen sikrer en større afklaring og tryghed hos personalet, som skaber udgangspunktet for en motivation for at deltage i forandringen.

Selvom personalet er positive over for projektet, efterspørger de stadig en mere tydelig kommunikation samt en større inddragelse fra skolernes respektive ledelser (både skoleledelse og forvaltning). Som de følgende citater illustrerer, skaber det en vis modvilje og inert i hos det pædagogiske personale i forhold til at implementere projektets aktiviteter, hvis ikke personalet oplever at være inddraget nok.¹¹ Hvis det pædagogiske personale ser Lær med Familiens aktiviteter som meningsfulde, skaber det bedre vilkår for udmøntningen af aktiviteterne. Lærere og pædagoger handler dog ikke nødvendigvis anderledes, blot fordi de bliver introduceret til nye praksisformer. I det følgende citat beskriver en lærer med en "sidevinds"-metafor, hvordan særligt opstartsfasen af projektet på skolen medfører en "lidt famlende" start.

Lærer: Det var jo ledelsen, som sagde ja til projektet, og så hed det jo 2., 5. og 8. årgang, så der var ikke noget med, om vi havde lyst, og [navn på lærer], du skal være tovholder. Det var ikke et spørgsmål, om jeg ville. Der kom vi lige sådan lidt med sidevind. Okay, vi går i gang, men sådan lidt famlende, og vi fik først at vide senere, hvor meget tid vi fik, altså, det var meget sådan lige i starten.

Citatet er sigende for flere af de interviewede personalers oplevelse af en manglende inddragelse i særligt den indledende fase af beslutningsprocessen. Denne lærers udtryk "vi kom lige sådan ind med sidevind" kan tolkes som et udtryk for en oplevelse af at blive "overrumplet" og således en manglende aktiv inddragelse fra ledelsens side. Der er på tværs af skolerne forskellige holdninger til, om omfanget af inddragelse har været tilstrækkeligt, ligesom det synes varierende, om det pædagogiske personale har haft indflydelse på beslutningen om at realisere projektet på skolen

I den sidste del af citatet fremhæver læreren endvidere et eksempel på en tvetydig kommunikation fra ledelsen, som med fordel kan skærpes. Som det fremgår, var det i opstartsfasen uklart, hvor mange ressourcer og hvor meget tid vedkommende skulle bruge på eksemplet. Denne manglende information i en tid, hvor ressourcer bliver diskuteret en del på skolerne, skaber en oplevelse af usikkerhed, som ikke gavner implementeringen af projektet (Kjer & Jensen, 2018).

Relevant kommunikation fra ledelse til personale handler også om en tydelig formidling af, hvad projektets formål er. Her tilkendegiver langt de fleste personaler, at de er bevidste om projektets formål og mål, men der er også enkelte personaler, som udtrykker forskellige opfattelser af, hvad de har forstået som formålet med indsatsen. Her giver en lærer udtryk for denne tvetydige opfattelse af projektet:

Lærer: Jeg tænker, at tanken om projektet også var forskellig. Jeg har tænkt, at vi skulle lave empiri til noget forskning. Forestillede mig, de [konsulenterne] skulle indsamle noget

¹¹ Det har ikke været inden for rammene af evalueringen at gennemføre en fidelitetsanalyse, som mere dybdegående ville have kunnet beskrive implementeringsprocessen, herunder mulige barrierer herfor.

data, om hvordan det ser ud herude [på skolerne], men på den anden skole har de tænkt det som en pædagogisk metode, som de tænker skal fortsætte, og det synes jeg ikke, der er lagt op til i projektet egentligt.

I forandringsledelseslitteraturen pointeres netop vigtigheden af, at medarbejderne forstår, hvorfor de hidtidige arbejdsgange bør ændres. Her er ledelsen særlig vigtig i forhold til at tydeliggøre, hvilket formål forandringen tjener. Når det ikke fremstår tydeligt for flere af de interviewede personaler, som dette citat illustrerer, er det nærliggende at forestille sig, at de forskellige forståelser af projektets formål muligvis kan have smittet af på den forskelligartede praksis, som lærerne har udøvet på skolerne i forbindelse med aktiviteter, men også personalets engagement.

En pointe for et fremtidigt fokus er derfor, at medarbejderne skal være sikre i forståelsen af – og indforstået med – formålet med projektet. Det er ikke mindst centralt, fordi medarbejdernes holdninger til et projekt er væsentlige faktorer i både forandringsledelses- og implementeringsforskning (Winter, Kjer & Skov, 2017). Denne kommunikation indeholder også en tydelig fremstilling af, hvorfor ideerne og aktiviteterne i Lær med Familien giver mening.

Som en del af projektets opstartsperiode på skolen, er der en gennemgående tendens i interview-materialet med det pædagogiske personale, at en sen introduktion til projektet udfordrer en god forberedelse af aktiviteter i Lær med Familien. Det ærgrer de interviewede personaler. En lærer forklarer:

Lærer: Vi synes, det var lidt ærgerligt, at det kom, efter vi havde planlagt skoleåret. Det kom for sent i gang, men ellers blev jeg positivt stemt henover efteråret, og vi fik lavet nogle gode ting.

Og endnu en lærer fortæller:

Lærer: Jeg kan nikke genkendende til, at det var noget, som blev presset ind. Vi havde faktisk afholdt det første forældremøde, så det gav os dårlig mulighed for at få lavet en god opstart på projektet.

Citaterne vidner om vigtigheden af at inddrage og informere det pædagogiske personale tidligt i forløbet, fx inden fagfordelingerne for det næste skoleår finder sted på de enkelte skoler, men i særlig grad inden det første forældremøde. Flere personaler nævner præcis denne pointe om timingen i forhold til forældremødet. Hvis personalet når at informere forældrene på skoleårets første forældremøde, skaber det ifølge det pædagogiske personale bedre vilkår for at inddrage og motivere forældrene.

Ud fra et personaleperspektiv vil en mere grundig introduktion, som inddrager personalet i vigtigheden af formålet med Lær med Familien, samt en tidligere orientering, sikre personalet større ejerskab over projektet. En sen introduktion skaber en unødige *sidevind*, der ikke befordrer implementeringen af de forskellige aktiviteter i regi af Lær med Familien. Det gælder fx i forhold til at planlægge aktiviteterne i årsplanen, men det gælder i særlig grad i forhold til at informere og motivere forældrene til at deltage i projektet.

6.1.3 Kollegernes rolle: Sparing og erfaringsudveksling

En afgørende del af projektforsøget har været samarbejdet mellem skolernes pædagogiske personaler og konsulenter fra VIA University College og Københavns Professionshøjskole. Forandringslitteraturen betoner ligeledes vigtigheden af at udvikle personalets kompetence, hvis en forandring skal lykkes (Kotter, 1996).

Med konsulenternes sparring har formålet med samarbejdet været at udvikle det pædagogiske personales viden om den fagkundskab og forskning, som Lær med Familien står på skuldrene af. Med denne viden i hånden har intentionen været, at det pædagogiske personale finder meningen med projektets aktiviteter. Derudover har formålet med samarbejdet med konsulenterne været løbende at udvikle og sparre på de konkrete aktiviteter i regi af Lær med Familien. Det er blandt andet sket på baggrund af en workshop, hvor det pædagogiske personale blev undervist i både den teoretiske ballast, men i særlig grad en praksisnær tilgang til projektets ideer, jf. whole school tilgangen.

På baggrund af interview med det pædagogiske personale, synes personalet gennemgående at være tilfredse med den hjælp, som konsulenterne har givet. En lærer fortæller her om workshoppen:

Lærer: Vi blev klædt godt på til den opstartende workshop. Det vi fik at vide den dag var udbytterigt og gav god indsigt. Det er det, som det hele bygger på. Det var den viden og påklædning, vi fik.

Citatet viser, at denne lærer synes, at man blev godt "klædt på" ved deltagelse i workshoppen. Det er ganske karakteristisk for personalets syn på konsulenternes workshop. Der er dog også nogle, der synes, at workshoppen var for abstrakt eller for generel. For eksempel fortæller en lærer, hvordan vedkommende synes, at projektet har været både "ordbåret" og "forskertungt" frem for "praksisnært".

Når det gælder den løbende sparring med konsulenterne, er der ret stor forskel på personalets vurdering af den sparring, som konsulenterne har givet. Mens nogle personaler nævner behovet for, at konsulenterne kommer tættere på praksis, er andre tilfredse med den bistand, som konsulenterne har ydet. Et gennemgående træk blandt de interviewede personaler er dog, at den egentlige virksomme og inspirerende sparring foregår blandt kolleger på skolen. I den følgende dialog taler to lærere om konsulenterne:

Lærer 1: Jeg synes, at de [konsulenterne] har været synlige, men jeg synes, at der hvor jeg har fået allermest sparing og gode ideer på det, jeg har lavet, eller det vi har lavet, det har været, når vi har holdt møder sammen på årgangen. Det har været fra mine kollegaer, hvor jeg har flyttet mig mest. For jeg synes, at vi har haft nogle rigtig gode snakke om, hvordan vi vil gøre tingene. Det synes jeg har været rigtig godt, så har (konsulent) været med nogle gange.

Lærer 2: Hun [konsulenten] har mere spurgt ind til, hvad vi har lavet, end...

Lærer 1: Nej, jeg synes ikke, at hun har vejledt os så meget i, hvor vi gerne vil hen, men været mere undersøgende i, hvad vi laver.

Lærer 2 supplerer senere i interviewet med følgende betragtninger:

Lærer 2: Det kunne have været meget spændende at få flere inputs fra dem, og de havde styret mere, hvad vi skulle gøre... men vi har fået lov til at gøre det på den måde, som passer på vores klasser... at der ikke har været nogen, som har sagt I skal gøre sådan her, fordi det står der i de her papirer. Lige i starten, hvor det var svært, men det er blevet rigtig meget nemmere på den anden side af jul. Så havde man en meget bedre idé om, hvad det drejede om. Med vores snakke internt er det blevet meget bedre efter jul. Vi er skarpere på, hvad det var, vi ville, og vi fik sat nogle andre ord på tingene, synes jeg. Så når vi sad og snakkede sammen, og hvor det i starten var meget flyvsk, og sådan lidt søgende, der synes jeg, at det var fedt, at vi var gode som gruppe sammen [lærerne].

Denne dialog indeholder en række centrale overvejelser. For det første er der en hårfin balance mellem, hvor meget og hvor lidt konsulenterne skal involvere sig: For lærer 2 mangler der inputs fra konsulenterne, men vedkommende konstaterer samtidig, hvordan friheden til at "gøre det på den måde", har været meningsgivende. Lærerne beskriver videre, at de oplever, at konsulenterne har været synlige. Citatet giver for det andet en fornemmelse af, at lærerne har oplevet konsulenternes funktion i projektperioden, som nogle, der var interesseret i at høre om, hvad lærerne lavede af aktiviteter i klasserne, men at lærerne i særlig grad har oplevet det interne samarbejde som frugtbar. Et samarbejde, som var lidt rusten i starten, hvor det var "svært", men udviklingen af opgaver og praksisformer er blevet "meget nemmere" efter jul.

På denne baggrund synes det vigtigt, at skolerne, som implementerer Lær med Familien, sikrer, at personalet får afsat tid og ressourcer til at sparre med hinanden om en udvikling af praksis.

6.1.4 Delkonklusion

Dette afsnit har præsenteret en række betragtninger og overvejelser fra personalets side om Lær med Familien. Det er vigtigt at pointere, at analysen kunne tage sig anderledes ud, hvis evalueringen også havde haft ledelsens motiver og erfaringer i fokus.

Afsnittet konkluderer først og fremmest, hvordan en tidligere inddragelse af personalet fra ledelsens side er en ubetinget fordel. Med en tidligere inddragelse kan personalet først og fremmest planlægge de forskellige aktiviteter i årsplanen. En tidligere inddragelse vil også sikre, at personale kan informere forældrene om deltagelse i projektet, hvilket igen øger sandsynligheden for et større engagement hos forældrene. Derudover har ledelsen på skolerne et særligt ansvar for at sikre et større ejerskab af projektet. Ansvar udvikles på baggrund af inddragelse i de centrale beslutninger i projektet, men også ved, at ledelsen forklarer, hvorfor projektet er en nødvendig forandring på skolen. Det skaber alt andet lige en større trykthed for personalet, ligesom det skaber en større motivation for at deltage.

Afsluttende har de fleste blandt personalet været tilfredse med den sparring, de har fået af konsulenterne fra VIA University College og Københavns Professionshøjskole. Det gælder særligt i opstartsperioden. Når det gælder den løbende sparring, ser personalet en større værdi i at sparre internt på skolerne.

6.2 Lær med Familien fremover

6.2.1 Nye måder at kommunikere på

En anerkendende tilgang fra personale til forældre involverer ikke blot en udvikling af et sprog, som tydeliggør, at alle forældre er en ressource. Intentionen med Lær med Familien har også været, at personalet ser muligheder i at kommunikere med forældrene i forskellige og meget varierede former. Kommunikationen med forældrene er derfor et vigtigt element i at styrke forældrenes engagement i forhold til at involvere og motivere dem til at deltage.

Det pædagogiske personale giver udtryk for, at Lær med Familien befordrer nye ideer og tilgange til at kommunikere med forældre. Her beskriver en lærer, lidt teknisk, hvordan lærer, elever og forældre kan kommunikere på nye måder:

Lærer: Jeg har gjort det med mine familieopgaver, at jeg har lagt det ind i et online-design program, og så gemt dem som billeder. Eleverne har jo iPads, så har jeg i-dropped opgaverne som billeder til dem, og så har de fået det som opgave at sende dem som sms til deres forældre. Det har været rimelig simpelt og måske taget 45. minutter. Det er ikke, fordi tidsforbruget har været helt vildt stort. Og eleverne synes, det er vildt sjovt at sende billederne som en sms, og så er man sikker på, at de kommer direkte frem. Hvis det er på Intra, så drukner det, men hvis man har fået det af sit eget barn, så ser man det.

Selvom det ikke har været en eksplicit aktivitet under projektperioden, tilkendegiver flere personaler, hvordan de er blevet inspireret til at kommunikere med både forældre og elever med nye metoder. Under interviewene fortæller personalet, hvordan de har fået eleverne til at filme hinanden, mens de forklarer en familieopgaves indhold, fx på forældrenes modersmål og dernæst sendt den til forældrene. En lærer har med stor succes ringet forældrene op og inviteret dem til familiefjernisering. Andre lærere har skrevet aktiviteterne ind i elevernes årsplan og ugeskema, som forældrene har kunne orientere sig i. En lærer beskriver her sin oplevelse af at gentænke kommunikationen med forældrene:

Lærer: Jeg kan huske noget af det, som vakte skepsis nogle steder, det var det her: Nu kunne man give opgaverne på forskellige måder, men vi blev præsenteret for et lidt kedeligt eksempel med to A4-sider tætskrevne, og hvis man sender det der hjem, så tænker de, det er sådan en officiel skrivelse fra kommunen, men altså, det kunne jo så serveres på mange måder. Man skulle lige tænke, hvordan gør vi det: Der skal være nogle billeder eller et eller andet, det skal være visuelt.

På trods af denne udvikling, ønsker det pædagogiske personale også flere standardiserede, men også differentierede skabeloner og eksempler på, hvordan der kan kommunikeres til både elever og forældre. En særlig erfaring er derfor, at Lær med familien også giver personalet en platform, et nyt rum for at gentænke eksisterende praksisser i forhold til at inddrage forældrene, men også at nogle personaler ønsker lidt mere hjælp til at kommunikere til forældrene.

6.2.2 Projektet versus aktiviteternes synlighed

For nogle blandt det pædagogiske personale har det været en udfordring at synliggøre og adskille Lær med Familiens aktiviteter, her særligt familieopgaverne, fra lektier og andre hjemmeopgaver. En lærer har blandt andet en opfattelse af, at hun er i tvivl om, hvorvidt hendes elever har været bevidste om, at de har lavet opgaver i regi af Lær med Familien:

Lærer: De [eleverne] skal lave en evaluering på et tidspunkt, og her vil jeg lige repetere, hvad det er, vi har lavet. For jeg tror ikke, at de tænker det sådan. Det er bare sådan, det er, og det er bare en opgave. Og det samme med forældrene: Vi har været en del af et projekt, og vi har lavet nogle forskellige ting, hvis I har været i tvivl. Ellers er jeg ikke sikker på, at det gør indtryk på dem.

Som citatet illustrerer, er læreren usikker på, hvorvidt Lær med Familiens aktiviteter har gjort indtryk på eleverne. Det sker ifølge denne lærer, fordi opgaverne i regi af Lær med Familien ikke har været tydelige nok.

En manglende synlighed er dog et problem på en skole, hvor særligt forældrene fra én klasse beskriver, at de ikke har set særligt meget til projektet. Denne forældrekommentar er fra samme skole som læreren fra sidste citat:

Forælder, 8. klasse: Jeg føler lidt, der er en, som har startet det op, og så har personen ikke været vedholdende nok eller fået et andet projekt ved siden af. Der har i hvert fald ikke kørt nogen rød tråd.

Citatet vidner om en manglende oplevelse af en "rød tråd" i projektet i form af manglende vedholdenhed og opfølgning på projektet. Særligt efterspørger forældrene en mere tydelig tilstedeværelse af projektets aktiviteter, særligt familieopgaverne, som nogle forældre ikke oplever, der har været mange af i løbet af projektperioden. Det synes derfor vigtigt at synliggøre i starten af udmøntningsprocessen af projektet, hvornår der er tale om en aktivitet i regi af Lær med Familien. I den forbindelse fortæller en forælder om, at projektets aktiviteter til tider har været svære at adskille fra andre opgaver, eleverne får i skolen:

Forælder, 2 klasse: Det er svært at finde ud af, hvad der hører til Lær med Familien. Min datter i 7. har haft samme opgaver, som dem de får stillet i 8. i forbindelse med Lær med Familien. Lærere uden for projektet kan selvfølgelig godt have taget det med. Men vi får ikke decideret at vide, hver gang der er en aktivitet. Det er ikke altid, at vi kan gennemskue, at nu er det en af de aktiviteter.

Citatet kan tolkes som et udtryk for, at det til tider står uklart for forældrene og eleverne, hvornår aktiviteterne, særligt familieopgaverne, er en del af Lær med Familien, og hvornår de ikke er. For forældre og elever minder flere af familieopgaverne om andre skoleopgaver. Til trods for at opgaverne sagtens kan ligne andre skoleopgaver, synes det vigtigt for at undgå forvirring hos forældre og elever, at kommunikationen om projektopgaverne klart adskiller sig fra andre opgaver, således at det tydeliggøres, at forældrene forventes at deltage aktivt i løsningen heraf.

En sådan tydeliggørelse af opgavernes karakter vil være med til at understøtte projektets ambition om at inddrage forældrene i elevernes læring.

6.2.3 Fordeling af opgaver og ansvar

Arbejdsgangene i Lær med Familiens aktiviteter er et grundlæggende tema, som det pædagogiske personale drøfter i fokusgruppeinterviewene.

Flere af de interviewede personaler taler om fordelene ved at fordele aktiviteterne mellem de forskellige fag i et årshjul, opstille krav til antallet af opgaver pr. fag samt at skrive målene ind i klassens årsplan og ugeplaner. En lærer fortæller:

Lærer: Jeg har følt, at jeg har gjort mere i dansk end i de andre fag. Fordi jeg har også engelsk og natur/teknik, men så har jeg tænkt: Ok, jeg er bare fuldt på i det fag. Vi har ikke haft så mange tiltag, men der er rigtig mange gode ideer, men der er også bare så meget andet, at vi skal nå, og ikke bare fokusere på de ord, som bliver trukket ud af navneord fx.

I citatet evaluerer læreren på, hvordan det er gået med Lær med Familien i hendes klasse. Hun har særligt fokuseret på projektet i ét fag og beskriver, hvordan det kan være svært at igangsætte opgaverne og følge op på dem i en travl hverdag – særligt, hvis man som lærer har den samme klasse i flere fag.

For skoler, som ønsker at gøre brug af ideerne i Lær med Familien, skal der således være fokus på at organisere aktiviteterne på tværs af klassens faglærere. Her nævner flere muligheden for at opsætte mål for deltagelse i projektet. Det sker ud fra et ønske om at systematisere aktiviteterne i

planlægningen. Andre nævner uge- og årsplanen. For det andet ønsker personalet også, at redskaberne i kassen skal være fleksible, så personalet selv kan udtænke og udforme familieopgaver og familieføringer med relevans for et bestemt tema, som understøtter klassens generelle undervisning.

6.2.4 Forældre som nøglepersoner

Til daglig har det pædagogiske personale oftest kontakt med forældre i forbindelse med forældremøder, skole-hjem-samtaler eller udfordringer hos den enkelte elev. Personalet italesætter et større ønske om tættere og mere løbende kontakt mellem forældre og lærere om elevernes læring, hvilket også er en forventning til projektet. En sådan kulturændring kræver dog vedvarende kommunikation med og inddragelse af forældrene i projektets aktiviteter. En lærer beskriver:

Lærer: Hvis det skulle hjælpe nede ved os [indskoling], så skulle vi have lavet nogle flere små projekter [familieopgaver], hvor forældrene skulle inddrages noget mere. Hvis vi havde mere tid og overskud, så skulle vi inddrage forældre, som kan noget: Fx vores piger fra Eritrea, hvor mødre kunne komme ind og flette hår på alle de andre piger. Havde vi haft tiden til det, og hvis vi havde lagt det mere fast med små opgaver hen over hele skoleåret, så tror jeg, at vi kan hive lidt flere forældre hjem på den måde.

Læreren beskriver her både, hvordan forældrene og deres ressourcer kan inddrages i skoletiden på et konkret plan, men også hvordan flere familieopgaver løbende i projektet vil kunne skabe en større tilknytning mellem skole og hjem gennem projektet.

Personalet nævner, at de særligt mener, at projektet er gavnligt, hvis forældrene inddrages mere i selve undervisningen. Blandt andet kan en forældreressourceliste skabe overblik over, hvilke forældre som har lyst til at bidrage til klassens undervisning. Forældrene melder til lærerne, hvilke praktiske eller faglige kompetencer de kan tilbyde. Herefter kan personalet inddrage dem i undervisningen. For eksempel nævner en lærer, at han har en elev, hvor moderen er uddannet robotingeniør, som kan lære eleverne at kode i matematik, og bedsteforældre, som kan fortælle om deres barndom i historie. Herved kan forældrene/bedsteforældre indtænkes som ressourcer i selve undervisningen. Dette er et eksempel på, hvordan lærere og forældre på denne skole for alvor har taget projektets kerneideer til sig og kommer selv med (nye) ideer og forslag til, hvordan forældre kan knyttes tættere til og bidrage aktivt til elevernes læring.

I den forbindelse nævner flere personaler vigtigheden af, men også udfordringen med at sikre, at særligt familieopgaverne er tilgængelige for alle typer af familier. En lærer beskriver sine erfaringer med aktive familieopgaver således:

Lærer: Jo mere aktive opgaverne er, jo flere af dem, som ikke så tit laver tingene, har større chance for at få det lavet, større incitament... denne her aktivitet skaber en eller anden form for lyst, som ellers normalt ikke er særlig boglige. Mens at de elever, som er boglige her på skolen, er også dem, som alligevel får lavet deres ting, så de får også lavet dem.

Som citatet viser, så er det vigtigt, at lærerne holder sig for øje ikke at lave opgaverne *for boglige*. Læreren pointerer, at han har erfaringer med, at jo mindre boglige og stillesiddende familieopgaverne er, jo flere elever, som ellers ikke får lavet deres opgaver, får dem lavet. Dog beskriver flere lærere deres overvejelser omkring, om projektet har en social slagside, fx har flere lærere oplevet udfordringer med forældre, som ikke taler dansk eller skilsmissebørn, som ikke har fået lavet opgaverne. En lærer fortæller følgende:

Lærer: Det var de mest engagerede elever forældre, som gav feedback. Så er der nogle, hvor det ikke rigtig har slået igennem. Der er lidt, hvad kan man kalde det, sociale slag-sider. Det var også det, som vi talte om lige i starten, nu er der den anden skole og vores, det er to forskellige kulturer, det er mere et parcelhuskvarter i den anden by, og her er det en ghetto – socialt boligbyggeri, det er jo meget forskellige miljøer, og med forskellige kulturer. Man kunne sige, det var umiddelbart et nemmere projekt i fx et villakvarter.

Som tidligere nævnt er ambitionen med projektets familieopgaver, at de ikke skal forudsætte specifikke kompetencer hos forældrene. Dog kan der alligevel opstå udfordringer ved deltagelse i projektet. I ovenstående citat refereres der til en social salgside grundet skolernes forskellige elevsammensætning. Udfordringerne ved at udføre et projekt som Lær med Familien er forskellige alt efter den socioøkonomiske kontekst, projektet foregår i. Andre personaler nævner også, hvordan det er vigtigt, at opgaverne tilrettelægges således, at det fx er muligt for et skilsmissebarn at lave opgaver med begge forældre, men også, at opgaverne skal være forståelige og tilgængelige for forældre, som ikke taler dansk.

Derfor er det et vigtigt fokuspunkt i forbindelse med fortsættelse og videreudvikling af projektet, at lærerne på hver enkelt skole udmønter familieaktiviteterne på en måde, så de er forenelige med skolens familiers ressourcer, således at indsatsens opgaver og anden aktivitet kan målrettes og understøtte eller forandre den kultur, som allerede er til stede i hjemmene i forbindelse med elevernes læring.

6.2.5 Delkonklusion

Dette afsnit har præsenteret en række betragtninger og overvejelser fra særligt personalets side om, hvordan Lær med Familien som projekt kan skærpes fremover.

Afsnittet konkluderer først og fremmest, at personalet tilkendegiver, at de har eksperimenteret med nye former for kommunikation for at inddrage og motivere forældrene til deltagelse i projektet. Det er i sig selv en positiv udvikling. Dog efterspørger personalet flere standardiserede introduktioner til, hvordan man kan engagere forældrene mere. I den henseende efterspørger personalet også flere skabeloner, hvor personalet blot indsætter kontekstspecifikke detaljer, som gør aktiviteterne nemmere at inddrage i undervisningen. Skabeloner, inspirationskatalog og standardiserede breve skal således være redskaber, som kan lette det praktiske arbejde omkring aktiviteterne. Hertil efterspørger det pædagogiske personale inspiration til simple måder, hvorpå familieopgaverne og familiefernisering kan inddrages i undervisningen efterfølgende for at koble familiernes og skolens læringsmiljøer sammen.

I forlængelse heraf, er det et særligt centralt fokuspunkt at fortsætte og videreudvikle kataloget af breve og opgaver, som stiller mod at kunne inddrage *alle* forældre og elever. Som EVA (EVA 2012) også noterer, er der et stort potentiale i at inddrage forældrene i elevernes læring og skolegang. Denne inddragelse er dog en kompleks størrelse. Hvis aktiviteterne indrettes på en måde, så de er forenelige med familiers ressourcer, således at de målrettes til og understøtter at forandre den kultur, som allerede er tilstede i hjemmene i forbindelse med elevernes læring, vil Lær med Familien kunne modarbejde reproduktionen af social ulighed og bidrage til, at flere elever forløser deres potentiale.

7 Dataindsamling og svarpersoner

Kapitlet danner et overblik over evalueringens datagrundlag og metodiske tilgang. Vi præsenterer baggrundsoplysninger om både det kvantitative og kvalitative datagrundlag for evalueringen, herunder de deltagende skoler, samt elever, forældre og det pædagogiske personale.

7.1 Case-kommunerne

Evalueringens datagrundlag består af data indsamlet fra skoler i henholdsvis Viborg og Høje Taastrup Kommuner. Indsatsen er gennemført på fire skoler i de to kommuner, mens tre skoler udgør sammenligningsgrundlaget.¹² To indsats- og en sammenligningsskole er fra Høje Taastrup Kommune, mens to indsats- og to sammenligningsskoler er fra Viborg Kommune. Tabel 7.1 præsenterer de deltagende skoler.

Tabel 7.1 Indsats- og sammenligningsskoler i case-kommunerne

Kommune	Indsatsskoler	Sammenligningsskoler
Viborg Kommune	Egeskovsskolen	Søndre Skole
	Bøgeskovskolen	Løgstrup Skole
Høje Taastrup Kommune	Fløng Skole	Torstorp Skole
	Gadehave Skolen	

Kilde: Dataindsamling foretaget af VIVE i 2017 og 2018.

7.1.1 Udvalgelseskræterier

Skole og Forældre har udvalgt de to deltagende kommuner, Viborg og Høje Taastrup. Efterfølgende har Høje Taastrup Kommune fordelt skolerne i en indsats- og sammenligningsgruppe, mens tre af skolerne i Viborg Kommune meldte sig til at være indsatskoler. Egeskovskolen blev prikket af forvaltningen.

Det har været en designmæssig ambition at få skoler med, som både muliggør sammenligninger på tværs af indsats- og sammenligningsskoler inden for kommunen, og som samtidig udgør en variation imellem skolerne på en række kriterier. Netop variation synes særligt vigtigt, fordi projektets ambition også er at løfte samtlige elever – uanset baggrund. Derudover har det været en ambition i designet at finde skoler med flere end to klasser pr. årgang, således at evalueringen kunne få et solidt datamæssigt grundlag. Det er vigtigt at pointere, at skolerne ikke kan betragtes som et repræsentativt udsnit hverken i forhold til hele populationen af elever i den danske folkeskole samt forældre, ej heller ensidigt i forhold til projektets målgruppe. Derfor kan konklusionerne fra undersøgelsen ikke perspektiveres til skoler generelt i Danmark.

¹² En fjerde sammenligningsskole deltog, men har ikke besvaret spørgeskemaerne, og derfor er de trukket ud af evalueringen.

7.2 Datagrundlaget

Undersøgelsens datagrundlag består af besvarelser fra virkningsevalueringens spørgeskemaer fra både indsatskolerne og sammenligningsskolerne. Det kvalitative datamateriale består af fokusgruppeinterview foretaget med elever, forældre samt lærere og pædagoger på indsatskolerne (jf. kapitel 2: Evalueringsdesign og analysestrategi).

7.2.1 De statistiske data

Analysens statistiske fund bygger på elevbesvarelser af før og efter evalueringsspørgeskemaer fra både indsats- og sammenligningsskoler. Eleverne på de udvalgte klassetrin har besvaret spørgeskemaet på både indsats- og sammenligningsskoler. Blandt forældrene er det kun indsamlede besvarelser fra indsatskolerne, se Tabel 7.2.

Tabel 7.2 Antal besvarelser på evalueringsspørgeskemaer, før-måling

Skoler	Informanter	Antal besvarelser	Bevarelsesprocent
<i>Indsatskoler</i>			
Bøgeskovskolen	2. klasse	32	97,0
	5. klasse	46	93,9
	8. klasse	39	86,7
Egeskovskolen	2. klasse	48	100,0
	5. klasse	24	49,0
	8. klasse	41	87,2
Fløng Skole	2. klasse	41	85,4
	5. klasse	43	86,0
	8. klasse	17	40,5
Gadehaven	2. klasse	0	0,0
	5. klasse	36	100,0
	8. klasse	7	46,7
<i>Sammenligningsskoler</i>			
Løgstrup Skole	2. klasse	43	100,0
	5. klasse	48	84,2
	8. klasse	43	97,7
Søndre Skole	2. klasse	52	91,2
	5. klasse	63	90,0
	8. klasse	32	84,2
Torstorp Skole	2. klasse	66	88,0
	5. klasse	72	98,6
	8. klasse	63	90,0

Kilde: Dataindsamling foretaget i efteråret 2017 af VIVE.

Tabel 7.3 Antal besvarelser på evalueringsspørgeskemaer, eftermåling

Skoler	Informanter	Antal besvarelser	Bevarelsesprocent
<i>Indsatsskoler</i>			
Bøgeskovskolen	2. klasse	14	42,4
	5. klasse	20	40,8
	8. klasse	40	88,9
Egeskovskolen	2. klasse	48	100,0
	5. klasse	46	49,0
	8. klasse	41	87,2
Fløng Skole	2. klasse	45	93,8
	5. klasse	48	96,0
	8. klasse	31	73,8
Gadehaven	2. klasse	34	81,0
	5. klasse	34	94,4
	8. klasse	14	93,3
<i>Sammenligningsskoler</i>			
Løgstrup Skole	2. klasse	43	100,0
	5. klasse	45	78,9
	8. klasse	0	0,0
Søndre Skole	2. klasse	51	89,5
	5. klasse	51	72,9
	8. klasse	30	78,9
Torstorp Skole	2. klasse	64	85,3
	5. klasse	64	87,7
	8. klasse	54	77,1

Kilde: Dataindsamling foretaget i foråret 2018 af VIVE.

I alt består datagrundlaget af 1.673 elevbesvarelser fordelt på to nedslagtidspunkter. 856 besvarelser i før-målingen og 817 i efter-målingen. Det svarer til en svarprocent på knap 73 % i før-målingen og 70 % i eftermålingen. For spørgeskemaundersøgelsen for forældrene, som ligeledes tæller en før- og en eftermåling, udgør data 284 besvarelser i før-målingen og 148 i efter-målingen. På baggrund af svarprocenten udgør det samlede antal elevbesvarelser et tilfredsstillende datagrundlag, som muliggør relativt sofistikerede analyser. Datagrundlaget er dog ikke tilstrækkeligt til at kunne generalisere ud til danske skoler generelt.

7.3 Konstruktionen af indeks

Til at analysere på tværs af tid og mellem indsatsskoler og sammenligningsskoler, anvender vi indeks.¹³

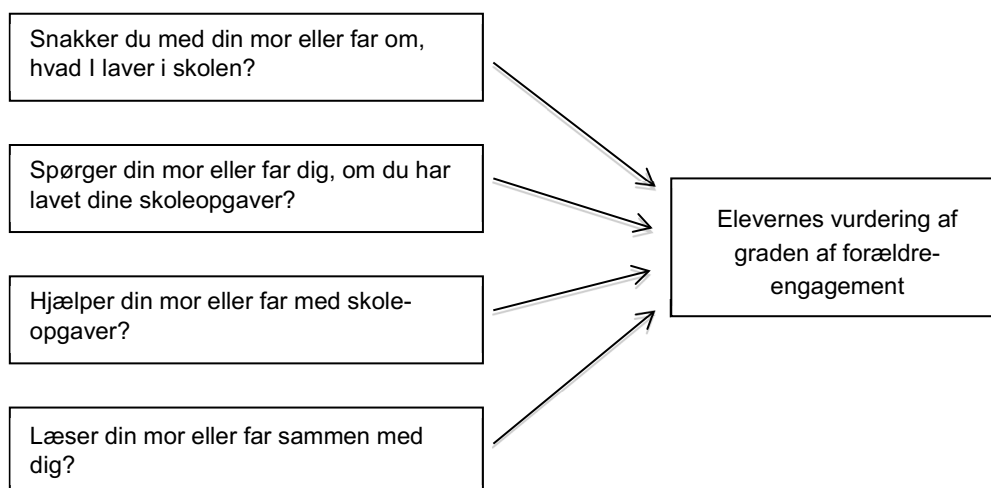
En *indeks(model)* er et indeks, hvor det teoretiske begreb, fx Faglig selvtilid, er en *effekt* af de operationelle variable. Med et indeks grupperer vi forskellige spørgsmålsbesvarelser omkring én ny variabel, der anvendes som et samlet mål (Kjer, Baviskar & Winther, 2015). Sammensætningen af flere spørgsmålsbesvarelser gør indeks til mere pålidelige og robuste mål end fx besvarelser af

¹³ Litteraturen skelner mellem formative og refleksive indeks. En formativ indeksmodel er et indeks, hvorved det teoretiske begreb, man ønsker at måle, er en *effekt* af de operationelle variable kontra refleksive indeks, som måler en *virkning* af et begreb.

enkelte spørgsmål (Keilow 2014). Grundlæggende består et indeks af et gennemsnit af besvarelserne på flere spørgsmål. For at tilvejebringe et mere intuitivt og letforståeligt mål for sammenligningerne på tværs af tid, har vi omdefineret til en skala mellem 0-1, se kapitel 3.

Figur 7.1 viser indekset Forældreengagement, som består af fire spørgsmål, som alle formodes teoretisk at have en betydning.

Figur 7.1 Eksempel på et indeks – Forældreengagement

7.3.1 Det kvalitative datamateriale

Det kvalitative datamateriale består af semistrukturerede fokusgruppeinterview med forældre, elever samt lærere og pædagoger på indsatskolerne. Der er udarbejdet interviewguides til hver informantgruppe, som tager udgangspunkt i projektets indsats teori og tilknyttede evalueringsspørgsmål om implementeringen af projektet. Interviewene blev gennemført i perioden fra ultimo maj 2018 til medio juni i 2018.¹⁴ Der er foretaget i alt ti fokusgruppeinterview; tre interview med forældre, tre interview med elever og fire interview med pædagoger og lærere. Tabel 7.4 viser en oversigt over antallet af fokusgrupper og interviewpersoner.

Der blev ikke foretaget interview med forældre på skolen med svage socioøkonomisk baggrund. Her kunne VIVE i samarbejde med skolerne ikke samle et tilfredsstillende grundlag af forældre til et interview. Her blev der til gengæld foretaget tre fokusgruppeinterview med elever fra de to 5. klasser. Der er ikke blevet foretaget interview på sammenligningsskolerne.

Tabel 7.4 Oversigt over interviewpersoner

Interviewpersoner	Antal fokusgrupper	Antal interviewpersoner
Elever	3 fokusgrupper	12
Forældre	3 fokusgrupper	10
Lærere og pædagoger	4 fokusgrupper	11 lærere, 2 pædagoger

Kilde: Dataindsamling foretaget i foråret 2018 af VIVE.

¹⁴ Der er ligeledes blevet foretaget interview, før indsatsen gik i gang. De blev afholdt i september 2017. På baggrund af rapportens omfang, indgår dette materiale primært som baggrund.

Litteratur

- Aftale (2013): *Aftale mellem regeringen (Socialdemokraterne, Radikale Venstre og Socialistisk Folkeparti), Venstre og Dansk Folkeparti om et fagligt løft af folkeskolen*. 7. juni 2013.
- Arendt, K. S.; K. Baunkjær & B. S. Rangvid (2017): *Forældrenes oplevelser af skolen i folkeskole-reformens tredje år. Kommenteret tabelrapport*. København: VIVE – Det Nationale Analyse- og Forskningscenter for Velfærd.
- Dahler-Larsen, P. & H. K. Krogstrup (2003): *Nye veje i Evaluering. Håndbog i tre evalueringsmo-deller*. Aarhus: Forlaget Systime Academic.
- Day, B. N. (2015): Fra vidensressourcer i familien til ressourcer i skolen. *Unge Pædagoger*, (4): 97-101.
- Danmarks Evalueringsinstitut (EVA) (2012): *Det gode skole-hjem-samarbejde med forældre i ud-satte positioner. Undersøgelse på 6 skoler om hvad der virker i skole-hjem-samarbejdet*. <https://www.eva.dk/presse/pressemeddelelser/2012/laerere-skraedderyr>.
- González, N.; L. C. Moll & C. Amanti, Eds. (2005): *Funds of Knowledge: Theorizing Practices in Households, Communities, and Classrooms*. New Jersey: Erlbaum.
- Harris, A. & J. Goodall (2008): Do Parents Know they Matter? Engaging all Parents in Learning. *Educational Research*, 50(3): 277-289.
- Henderson, A. T. & K. L. Mapp (2002): *A New Wave of Evidence: The Impact of School, Family, and Community Connections on Student Achievement*. Austin, TX: Southwest Educational De-velopment Laboratory
- Jensen, V. M.; K. S. Arendt & C. P. Nielsen (2018): *Lektiehjælp og faglig fordybelse: En beskri-velse af reformelementet fra skoleledernes, lærernes, forældrenes og elevernes perspektiv*. VIVE Rapport. VIVE - Det Nationale Forsknings- og Analysecenter for Velfærd.
- Keilow, M. & A. Holm (2014): *Notat om etablering af måleinstrument for elevadfærd og -holdninger vha. baseline-data fra skolereformundersøgelsen*. København: SFI – Det Nationale Forsk-ningscenter for Velfærd.
- Kjer, M. G.; S. Baviskar & S. C. Winter (2015): *Skoleledelse i folkeskolereformens første år. En kortlægning*. SFI 15:40. København: SFI – Det Nationale Forskningscenter for Velfærd.
- Kjer, M. G. & V. M. Jensen (2018): *Skoleledernes oplevelse af styring, handlefrihed og pædago-gisk ledelse i folkeskolereformens tredje år*. København: VIVE, Det Nationale Forsknings- og Analysecenter for Velfærd.
- Kotter, J. P. (1996): Leading Change: Why Transformation Efforts Fail. *Harvard Business Review*, (Jan. 2007): 96-103.
- Lov nr. 379 af 28/04/2012. *Lov om ændring af lov om folkeskolen, lov om friskoler og private grundskoler m.v. og lov om folkehøjskoler, efterskoler, husholdningsskoler og håndarbejdssko-ler (frie kostskoler)*. København: Undervisningsministeriet.

Nielsen, C.P.; M. Keilow & C. Westergaard (2017): *Elevernes oplevelser af skolen i folkeskolereformens tredje år. En kortlægning*. København: VIVE – Det Nationale Forsknings og Analysecenter for Velfærd.

Pawson, R. & N. Tilley (1997): *Realistic Evaluation*. London: SAGE Publications.

Winter, S. C., M. G. Kjer & P. R. Skov (2017): *Gør skoleledelse en forskel? Ledelse af implementeringen af folkeskolereformen*. SFI 17:06. København: SFI – Det Nationale Forskningscenter for Velfærd.

**VIDEN I
VELFÆRD**

DET NATIONALE FORSKNINGS-
OG ANALYSECENTER FOR VELFÆRD